

Městská knihovna v Praze

Malé básně v próze

Charles Baudelaire

Praha

2017

e-kniha

Městská knihovna v Praze

ůjčujeme:

knihy / časopisy / noviny / mluvené slovo /
hudbu / filmy / noty / obrazy / mapy

přístupňujeme:

wi-fi zdarma / e-knihy / on-line encyklopedie /
e-zdroje o výtvarném umění, hudbě, filmu

ořádáme:

setkání s autory / přednášky / koncerty /
filmová představení / výstavy /
aktivity pro děti a jejich rodiče / čtení

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.facebook.com/knihovna

www.e-knihovna.cz

Malé básně v próze

Charles Baudelaire

Znění tohoto textu vychází z díla [Malé básně v próze](#) tak, jak bylo vydáno v Praze nakladatelstvím Garamond v roce 1999.

Text díla (Charles Baudelaire: Malé básně v próze), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyžívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 21. 7. 2017.

OBSAH

Arsènu Houssayovi	7
I. Cizinec.....	8
II. Zoufání stařeny	8
III. Umělcovo confiteor	9
IV. Vtipkář	9
V. Dvojitá komnata.....	10
VI. Každý svou chiméru	12
VII. Blázen a Venuše.....	13
VIII. Pes a flakon.....	14
IX. Špatný sklenář.....	14
X. O jedné hodině zrána.....	16
XI. Divá žena a můj miláček.....	17
XII. Davy	19
XIII. Vdovy	20
XIV. Starý komediant.....	22
XV. Koláč.....	24
XVI. Hodiny.....	26
XVII. Hemisféra ve vlasu.....	27
XVIII. Vyzvání k cestě.....	28
XIX. Hračka chudého	30
XX. Dary víl	31
XXI. Pokušení čili Eros, Plutus a sláva.....	33
XXII. Soumrak	36
XXIII. Samota.....	37
XXIV. Záměry.....	38
XXV. Krásná Dorothea.....	40
XXVI. Oči chudých	41
XXVII. Heroická smrt.....	43
XXVIII. Falešný peníz.....	46
XXIX. Velkomyslný hráč.....	47
XXX. Šňůra.....	50
XXXI. Náklonnosti.....	53

XXXII. Thyrsus	56
XXXIII. Opíjejte se!.....	57
XXXIV. Již!	58
XXXV. Okna.....	59
XXXVI. Touha malovat	60
XXXVII. Dobrodiní Luny	60
XXXVIII. Která je ta pravá?	61
XXXIX. Ušlechtilý oř.....	62
XL. Zrcadlo	63
XLI. Přístav	63
XLII. Portréty milenek.....	64
XLIII. Galantní střelec	67
XLIV. Polévka a oblaka	68
XLV. Střelnice a hřbitov	68
XLVI. Ztráta aureoly.....	69
XLVII. Slečna Bistouri	70
XLVIII. Anywhere out of the world	73
XLIX. Zabíjejme chudáky!	74
L. Dobří psi	76
Epilog.....	80

Arsènu Houssayovi

Drahý příteli, posílám Vám dílko, o němž by se nedalo bez nespravedlnosti říci, že nemá ani hlavy, ani paty, poněvadž naopak jest tam všechno najednou, hlavou i patou, střídavě i vzájemně. Uvažte, prosím, jaké podivuhodné pohodlí poskytuje tato kombinace nám všem, Vám, mně i čtenáři. Můžeme přerušit, kde chceme, já svoje snění, Vy rukopis, čtenář svou četbu; neboť já nezavěšuji vzdornou vůli tohoto na nekonečnou nit velejemné intriky. Odstraňte jeden článek a oba kusy této zmotané fantazie se beze všeho opět spojí. Rozsekejte ji v četné fragmenty a uvidíte, že každý může existovat o sobě. Doufaje, že některé z těchto pahýlů budou mít dosti života, aby se Vám líbily a Vás pobavily, dovoluji si Vám dedikovat toho hada celého.

Musím se Vám trochu zpovídat. Když jsem, aspoň po dvacáté, listoval v pověstném „Gaspard de la Nuit“ od Aloysia Bertranda (nemá kniha, již znáte Vy, já a několik našich přátel, plné právo být nazývána pověstnou?), napadlo mi učinit něco podobného a užít způsob, jakého on užil k malbě života dávného, tak podivně pitoreskního, k popisu života moderního a abstraktnějšího.

Kdo z nás ve dnech své ctižádosti nesnil o zázraku poetické hudební prózy bez rytmu a rýmu, dosti pružné a dosti rytmované, aby se přizpůsobila lyrickému pohnutí duše, vlnění snů, záchvěvům svědomí?

Tento neodbytný ideál rodí se hlavně z pobytu ve velkých městech, z křížení jejich nesčíslných vztahů. Nepokusil jste se Vy sám, drahý příteli, písni vyslovit pronikavý výkřik Sklenářův, a lyrickou prózou vyjádřit všechny bezútesné sugesce, jež tento křik vysílá až do mansard nejvyššími mlhami ulice?

Ale bojím se, upřímně řečeno, že má žárlivost mi nepřinesla štěstí. Jakmile jsem se dal do práce, poznal jsem, že jsem nejen zůstal velmi daleko za svým tajemným a zářivým vzorem, ale ještě, že jsem udělal něco (může-li se to vůbec něčím nazývat) podivně odlišného, čím by se každý jiný než já byl nepochybně honosil, což však může jen hluboce ponížit ducha, který považuje za největší poctu básníka vyplnit přesně to, co zamýšlel učinit.

Vám oddaný
Ch. B.

I. Cizinec

„Koho miluješ nejvíce, záhadný muži, rci? Otce, matku, sestru či bratra?“

„Nemám ni otce, ni matku, ni sestru, ni bratra.“

„Přátele?“

„Užíváte tu slova, jehož smysl mi zůstal až podnes neznámý.“

„Vlast?“

„Nevím, pod kterým stupněm šířky leží.“

„Krásu?“

„Rád bych ji miloval, bohyni a nesmrtelnou.“

„Zlato?“

„Nenávidím je, jako vy nenávidíte boha.“

„Eh, co tedy miluješ, zvláštní cizinče?“

„Miluji oblaka... oblaka, jež táhnou... tamhle... ta zázračná oblaka!“

II. Zoufání stařeny

Malá scvrklá stařena se cítila velice potěšenou, vidouc to krásné dítě, jemuž se každý podívoval, jemuž se každý chtěl líbit; ta hezká bytost, tak křehká jako ona, ta malá stařenka, a právě jako ona bez zubů a bez vlasů.

I přiblížila se, hodlajíc se s ním pomazlit a ukázat mu přívětivou tvář.

Ale zděšené dítě zle se vzpíralo laskání té dobré, sešlé ženy a naplňovalo dům svým ječením.

Tu dobrá ta stařenka uchýlila se ve věčnou samotu a plakala v koutku, pravíc k sobě: „Ach! pro nás, nešťastné staré samičky, minul čas, kdy jsme se líbily i nevinným, a působíme hrůzu malým dětem, jež chceme milovat!“

III. Umělcovo confiteor

Jak dojmavé jsou sklonky podzimních dnů! Ach! dojmavé až k bolesti! neboť jsou jisté lahodné senzace, jichž mlhavost nevylučuje intenzitu; a není ostřejšího hrotu než hrot Nekonečna.

Jaká to rozkoš nořit svůj pohled v nesmírnost nebe a moře! Samota, ticho, nepřírovnatelná cudnost azuru! Malá plachta chvějící se na obzoru, jež svou nepatrností a osamělostí upomíná na mou nezhojitelnou existenci, monotónní melodie vzdutého moře, všechny tyto věci myslí mnou nebo já myslím jimi (neboť naše *Já* se ztratí rychle ve velikosti snění!); ony myslí, pravím, avšak hudebně a malebně, bez mudrování, bez sylogismů, bez dedukcí.

Přesto však tyto myšlenky, ať už vycházejí ze mne, či ať se vymršťují z předmětů, stávají se brzo velice intenzívními. Síla rozkoše působí nevolnost a skutečnou bolest. Mé příliš napjaté nervy dávají již jen ostré a bolestné záchvěvy.

A nyní hloubka nebes mě ohromuje, jeho jasnost mě rozhořčuje. Bezcitnost moře, neměnnost toho pohledu mě pobuřují... Ach! což je třeba věčně trpět či prchat věčně před krásnem? Přírodo, ty čarodějko bez smilování, sokyně vždycky vítězná, nech mě! Ustaň pokoušet mé touhy a mou pýchu! Studium krásna jest souboj, v němž umělec křičí hrůzou, dokud nepodlehne.

IV. Vtipkář

Byl to výbuch nového roku; chaos bláta a sněhu, jímž prolétalo tisíc kočárků, jiskřící hračkami a bonbony, třesoucí se vášní a zoufáním, oficielní delirium velkého města, stvořené, aby pomátlo hlavu největšímu samotáři.

Uprostřed této bohapusté vřavy a toho hluku čile cupal osel, poháněný bičem jakéhosi nemotory.

Právě když osel zahýbal na rohu kol chodníku, krásný pán v rukavičkách, lakýrkách, s hroznou kravatou a uvězněný v docela no-

vých šatech, poklonil se obřadně před poníženým zvířetem a pravil mu, zdvíhaje klobouk: „Přeji vám šťastný a veselý nový rok!“ načež se obrátil k jakýmsi kamarádům s výrazem samolibosti, jakoby s prosbou, aby připojili svůj souhlas k jeho uspokojení.

Osel neviděl toho krásného vtipkáře a horlivě běžel dále, kam ho volala jeho povinnost.

A mne, mne náhle pojal nesmírný vztek na tohoto velkolepého hlupáka, jenž, jak se mi zdálo, soustřeďoval v sobě všechnu duchaplnost Francie.

V. Dvojitá komnata

Komnata, jež podobá se snu, komnata opravdu *duchová*, kde nehybná atmosféra je lehce zbarvena do růžova a do modra.

Tam duše koupá se v lenosti, prodchnuté vůní touhy a lítosti. – Je to něco soumravného, něco namodralého a narůžovělého; sen rozkoše při zatmění.

Nábytek má tvary prodloužené, vysílené, zmalátnělé. Zdá se, že ten nábytek sní; řekl bys, že jest nadán jakýmsi somnambulickým životem jako rostliny a kamení. Látky mluví němou řečí, jako květy, jako zapadající slunce.

Na zdech žádná umělecká ohavnost. V poměru k čistému snu, k neanalyzovanému dojmu, umění definované, umění pozitivní je blasfemií. Zde má všechno postačitelnou jasnost a lahodnou temnotu harmonie. Nekonečně jemná, nejvybranější vůně, v níž se mísí lehoučká vlhkost, pluje v této atmosféře, kde dřímající duch jest kolébán senzacemi skleníku.

Mušelín bohatě prší před okny a před ložem a rozlévá se ve sněžných kaskádách. Idol, vládkyně snů, leží na tomto loži. Ale jak se sem dostala? Kdo ji přivedl? Jaká magická moc ji usadila na tento trůn snění a rozkoše? Co na tom! je tu! poznávám ji.

Jsou to opravdu ty oči, jichž plamen proniká soumrakem; ty jemné a hrozné *zorničky*, jež poznávám po jejich strašlivé zlomyslnosti.

Často jsem je studoval, ty černé hvězdy, které si vynucují pozornost a obdiv.

Kterému laskavému božství jsem zavázán za to, že jsem takto obklopen tajemstvím, tichem, mírem a vůněmi? O, blaženosti! To, co obvykle jmenujeme životem, to ani ve svém nejšťastnějším rozpětí nemá nic společného s tímto životem, jež nyní znám a jež chutnám minutu za minutou, vteřinu za vteřinou.

Nikoli! není již minut, není již vteřin! Čas zmizel: Věčnost kraluje, věčnost rozkoší!

Avšak hrozná, těžká rána zaduněla na bránu a jakoby v pekelných snech, zdálo se mi, že jsem dostal ránu motykou do žaludku.

A pak vstoupila Příšera. Je to soudní vykonavatel, jež mne přichází mučit ve jménu zákona; mrzká kuběna, která přichází křičet svou bídu a spojit sprostotu svého života s bolestmi života mého; či spíše poslíček od ředitele žurnálu, jež vymáhá pokračování rukopisu.

Rajská komnata, Idol, vládkyně snů, *Sylphida*, jak říkal veliký René, všechno toto kouzlo zmizelo, zasaženo brutální ranou Příšery.

Hrůza! vzpomínám si! vzpomínám si! Ano, jest opravdu můj, tento pelech, toto místo věčné nudy. Hle, ten zaprášený, pitomý nábytek s uraženými rohy; poplivaný krb bez plamene a bez řěavého uhlí; smutná okna, na nichž déšť načrtal stružky v prachu; neúplné nebo seškrtané rukopisy; kalendář, v němž tužka poznamenala neblahá data!

A ten parfum jiného světa, jímž jsem se zpíjel se zvýšenou citlivostí, běda! jest nahrazen smrdutým zápachem tabáku, spolu s jakousi odpornou plesnivinou. Teď tu dýše zažluklý zápach zoufání.

V tom úzkém světě, avšak tak plném zhnusení, jediný známý předmět se na mne usmívá: Fiola laudana; stará a hrozná milenka; jako všechny milenky, ach! plná laskání a zrady.

Oh, ano! Čas opět se objevil; Čas nyní vládne neobmezeně; a s tím ohyzdným starcem navrátil se celý jeho démonický průvod Vzpomínek, Lítostí, Křečí, Děsu, Úzkostí, Upírů, Vzteku a Nervóz.

Ujišťuji vás, že vteřiny jsou nyní silně a slavnostně akcentovány a že každá, vytryskujíc z hodin, praví: „Jsem Život, nesnesitelný, nesmiřitelný Život!“

Je jen jedna vteřina v životě lidském, která má za úkol oznámit dobrou novinu, *dobrou novinu*, jež nahání každému nevysvětlitelný strach.

Ano! Čas kraluje; ujal se opět své brutální diktatury. A pohání mne, jako kdybych byl vůl, svým dvojitým ostnem. „Hyjé! Ty herko! Poť se, otroku! Žij, proklatče!“

VI. Každý svou chiméru

Pod širým šedým nebem, na velké, prašné pláni bez cest, bez pažitů, bez jediného bodláku, bez jediné kopřivy, potkal jsem několik shrbeně kráčejších lidí.

Každý z nich nesl na zádech ohromnou Chiméru, těžkou jako pytel mouky nebo uhlí nebo jako výzbroj římského pěšáka.

Ale obludná ta potvora nebyla netečným břemenem, ona ovíjela a tiskla člověka svými pružnými a silnými svaly; zatínala své dva veliké drápy do prsou svého jezdeckého zvířete; a její báječná hlava převyšovala čelo člověka jako strašná přilbice, jimiž staří válečníci doufali zvýšit zděšení nepřátel.

Dotazoval jsem se jednoho z těch lidí a ptal jsem se ho, kam to jdou. Odpověděl, že o tom nic neví, ani on, ani ostatní: ale patrně prý někam jdou, když jsou štváni neodolatelnou potřebou chůze.

A co bylo zvláštní, žádný z těch pocestných nezdál se být rozhořčeným na divoké zvíře, zavěšené na jeho šíj a přilehlé na jeho hřbet; řekl bys, že je považuje za část sebe sama. Žádná z těch tváří, vážných a znavených, nesvědčila o nějakém zoufalství; pod spleenovitou kopulí nebes, nohy majíce zabořeny v prach země právě tak bezútešné jako nebe, kráčeli s rezignovaným vzezřením těch, kteří jsou odsouzeni k věčnému doufání.

A průvod přešel mimo mne a ponořil se v atmosféru horizontu na místě, kde zakulacený povrch naší planety uniká zvědavosti lidského pohledu.

A po několik okamžiků snažil jsem se chtít pochopit to tajemství; ale brzo přepadla mne neodolatelná lhostejnost a já byl hůře sklíčen než oni sami svými drtivými Chimérami.

VII. Blázen a Venuše

Jaký to podivuhodný den! Širý park se svíjí pod palčivým okem slunce, jako mládí pod vládou Lásky.

Všeobecná extáze věcí se neprojeví ani zašuměním; i vody jako by usnuly. Zcela jinak než při slavnostech lidských, to zde je orgie mlčelivá.

Řekl bys, že ve světle stále rostoucím předměty víc a více jiskří, že vznícené květiny hoří touhou závodit s azurem nebes silou barev a žár, jímž vůně stávají se viditelnými, že povznáší je k slunci jako dýmy.

A přece v této všeobecné rozkoši zpozoroval jsem bytost zarmoucenou.

U nohou obrovské Venuše jeden z těch umělých bláznů, jeden z těch dobrovolných šašků, určených k tomu, aby rozesmáli krále, když pojmu je Výčitky nebo Nuda, zakuklený v nápadný a směšný oblek, na hlavě s růžky a rolničkami, všecek schoulený na podstavci, zdvíhá oči plné slzí k nesmrtelné Bohyni.

A jeho oči praví: „Jsem poslední a nejosamělejší z lidí, zbavený lásky a přátelství, a mnohem nižší v tom, než nejméně dokonalá zvířata. A přece i já jsem stvořen, abych chápal a cítil nesmrtelnou Krásu! Ach! Bohyně! měj slitování s mým skutkem a s mým šílenstvím!“

Ale neúprosná Venuše pohlíží bůhví nač do dálky svýma mramorovýma očima.

VIII. Pes a flakon

„Můj krásný pse, můj dobrý pse, můj drahý pejsku, pojd' sem blíž a přičichni si k výtečné voňavce, koupené u nejlepšího voňavkáře v městě.“

A pes, vrtě ocasem, což jest, tuším, u těch ubohých bytostí znamením, odpovídajícím smíchu a úsměvu, přiblíží se a položí zvědavě svůj vlhký čenich na otevřený flakon; načež, náhle s hrůzou couvaje, zaštěká proti mně jakoby s výčitkou.

„Ach! bídný pse, kdybych ti byl podal balíček výkalů, byl bys jej s rozkoší očmukával a snad i zhltal. Tak i ty, nehodný druhu mého smutného života, podobáš se obecenstvu, jemuž nelze nikdy podávat delikátní parfumy, které je přivádějí v zoufalství, ale pečlivě vybrané nečistoty.“

IX. Špatný sklenář

Jsou povahy čistě kontemplativní, naprosto neschopné činu, které přesto pod jakýmsi tajemným a neznámým impulzem jednají leckdy s prudkostí, již by se samy považovaly za neschopné.

Člověk, jenž obává se, že nalezne u svého domovníka nějakou žalostnou novinu, zbaběle loudá se hodinu přede dveřmi, neodvažuje se vejít, člověk, který schovává čtrnáct dní list, aniž jej rozpečetí, nebo rozhodne se teprve po půl létě provést nějaký krok nutný již po celý rok – cítí někdy, že jest náhle vržen k činu neodolatelnou silou jako šíp z luku. Moralista a lékař, kteří mají za to, že všechno vědí, nemohou vysvětlit, odkud se bere tak náhle ta bláznivá energie v těch duších líných a rozkošnických a kterak, nejsouce schopny provést věci nejjednodušší a nejnutnější, nacházejí v jistou chvíli luxusní odvalu provést věci nejabsurdnější a často i nejnebezpečnější.

Jeden z mých přátel, nejnevinnější snílek, jaký kdy žil, založil jednu oheň v lese, aby viděl, jak pravil, zda oheň se vzejme tak

snadno, jak se obyčejně tvrdí. Desetkrát za sebou se pokus nezdařil; po jedenácté se povedl až příliš znamenitě.

Jiný si zapálí doutník vedle sudu střelného prachu, *aby viděl, aby věděl, aby pokoušel osud*, aby přinutil sama sebe osvědčit svou odvahou, aby dělal hráče, aby poznal rozkoše úzkosti, jen tak z rozmaru, z dlouhé chvíle.

Je to jakási energie, která prýští z nudy a snění: a ti, v nichž se tak patrně jeví, bývají obyčejně, jak jsem pravil, bytosti nejlhostejnější a nejsnivější.

Jiný, tak bázlivý, že klopi oči i před pohledem mužů, že musí sebrat všechnu ubohou svou vůli, má-li vstoupit do kavárny anebo jít k divadelní pokladně, kdež kontroloři zdají se mu být nadáni vznešeností Minoa, Aiaka a Rhadamanta, vrhne se divoce na mimojdoucího starce a obejmě ho s entuziasmem před udiveným davem.

Proč? Poněvadž... poněvadž tato fyziognomie mu byla neodolatelně sympatickou? Možná; ale je správnější předpokládat, že on sám neví, proč.

Byl jsem nejednou obětí těchto krizí a těchto vzrušení, jež opravňují nás věřit, že zlí Démoni nás posednou a působí, že provádíme nevědomky jejich nejabsurdnější vrtochy.

Jednoho jitra vstal jsem nevrlý, smuten, znaven nečinností, puzen, jak se mi zdálo, vykonat něco velikého, nějaký skvělý skutek, a otevřel jsem okno, žel.

(Všimněte si, prosím, že duch mystifikace, jenž u některých lidí není výsledkem práce nebo přemýšlení, ale nahodilého vnuknutí, má v sobě mnoho, třeba to vznikalo jen žárem touhy - z této nálady, hysterické podle lékařů, satanické podle těch, kteří myslí poněkud lépe než lékaři, jež nás nutí bez odporu ke spoustě činů nebezpečných nebo nepřístupných.)

První člověk, jež jsem na ulici zpozoroval, byl sklenář, jehož pronikavé, disharmonické volání stoupalo až ke mně těžkou a špinavou pařížskou atmosférou. Ostatně nebyl bych dovedl říci, proč pojala mě při pohledu na toho ubohého člověka nenávist stejně náhlá jako despotická.

„Hej! hej!“ a volal jsem naň, aby šel nahoru. Zatím jsem uvažoval, ne bez jistého potěšení, kterak – jizba byla v šestém patře a schody velice úzké – ten člověk se asi namáhá, aby vystoupil nahoru a neurážel na mnohých místech rohy svého křehkého zboží.

Konečně se objevil: prohlížel jsem zvědavě všechny jeho skleněné tabule a pravil jsem: „Jakže? Vy nemáte skel barevných? skel růžových, červených, modrých, skel magických, skel rajských? Nestoudný! Vy se odvažujete obcházet čtvrtěmi chudých, a nemáte ani skel, která by ukazovala život v kráse?“ A rychle jsem ho strčil ke schodům, po nichž on, bruče, klopýtal.

Přiblížil jsem se k balkonu a chopil jsem malý květináč, a když se ten člověk, vycházej, zase objevil u dveří, spustil jsem kolmo svůj válečný nástroj na okraj jeho krosny; a povalen tou ranou, dorozbil pod svými zády celé své chudé, přenosné jmění, jež vydalo hlučný třesk křišťálového paláce, pukajícího pod úderem hromu.

A zpit svým šílenstvím, křičel jsem na něho vztekle: „Život v kráse! Život v kráse!“

Tyto nervózní žerty nejsou bez nebezpečí a často se mohou nevyplatit. Ale co záleží na věčném zatracení tomu, kdo nalezl v jediné vteřině nekonečnost rozkoše.

X. O jedné hodině zrána

Konečně! Sám! Je už slyšet hrčení několika opožděných a unavených fiakrů. Po několik hodin budeme mít ticho, ne-li klid. Konečně! Tyranie lidských tváří zmizela a budu trpět již jen sebou samým.

Konečně! Je mi tedy dovoleno oddechnout si v lázni tmy! Nejprve zamknout na dva západy. Zdá se mi, že toto otočení klíčem zvětší mou samotu a zesílí barikády, jež mne teď oddělují od světa.

Hrozný život! Hrozně město! Rekapitulujme denní práci: viděl jsem několik literátů, z nichž jeden se mě tázal, zda je možno dostat se do Ruska po suché zemi (považoval patrně Rusko za ostrov); stařečně jsem odporoval řediteli revue, jenž na každou námitku odpo-

vídal: „My jsme strana počestných lidí,“ z čehož následuje, že všechny ostatní listy jsou redigovány darebáky; pozdravil jsem nějakých dvacet osob, z nichž patnáct neznám; rozdal jsem v témž poměru stisknutí ruky, aniž jsem byl dříve tak opatrný, abych si byl koupil rukavice; navštívil jsem, abych zabil čas za lijáku, jednu lehkomyšlnici, která mne prosila, abych jí nakreslil kostým *Venuše*; složil jsem poklonu řediteli divadla, jenž mi pravil, propouštěje mne: „Snad byste učinil dobře, kdybyste se obrátil na Z...; je to nejprkenější, nejhoupější a nejslavnější ze všech mých autorů; s ním byste to snad mohl někam přivést. Navštivte ho, a pak uvidíme.“ Chlubil jsem se (proč?) několika podlými skutky, které jsem nikdy nespáchal, a zbaběle jsem zapřel několik jiných špatností, jichž jsem se dopustil s radostí, přestupku chvástavosti, zločinu úcty k lidem; odepřel jsem příteli snadnou službu a dal jsem psané doporučení dokonalému bláznů; ach! je to opravdu všechno?

Nespokojen se všemi a nespokojen sám sebou, rád bych se vykoupil a stal se trochu hrdějším v tichu a samotě noční. Duše těch, jež jsem miloval, duše těch, jež jsem opětoval, posilujte mne, vzdalujte ode mne lež a zkázonosné výpary světa; a Ty, Pane a Bože můj! dopřej mi té milosti vytvořit několik krásných veršů, které by dokázaly mně samému, že nejsem posledním z lidí, že nejsem nižším těch, jimiž pohrdám.

XI. Divá žena a můj miláček

„Opravdu, má drahá, unavujete mne bez míry a slitování; člověk by řekl, slyše vás vzdychat, že trpíte více než šedesátileté paběrkařky a více než staré žebračky, které sbírají chlebové kůrky u dveří krčem.

Kdyby aspoň vaše vdechy vyjadřovaly výčitky svědomí, byly by vám poněkud ke cti; ale ony vyjadřují jen přesycení blahobytu a zmalátnělost odpočinku. A pak, vy se stále rozplýváte ve zbytečných slovech: „Mějte mne hodně rád! já toho tolik potřebuji! Potěšte

mne semhle, pohlad'te mne tamhle!“ Hled'te, pokusím se vás vyléčit; snad pro to nalezneme prostředek za dva sous na pouti, aniž bychom musili jít daleko.

Všimněte si, prosím, dobře této pevné železné klece, za níž se zmítá, vyjíc jako zatracenec, otrásajíc mřížemi jako orangutan vydrážděný svým vyhnanstvím, napodobujíc dokonale brzo kruhovitě skoky tygra, brzo tupou chápavost ledního medvěda, ta huňatá obluda, jejíž podoba připomíná dosti nejasně podobu vaši.

Tato obluda jest jeden z těch živočichů, jež nazýváme „můj anděli!“, totiž žena. Druhá obluda, jež s holí v ruce křičí ze všech sil, jest její muž. Přivázel na řetěz svou legitimní ženu a ukazuje ji po předměstích, o výročních trzích, rozumí se samo sebou, že s povolením úřadů.

Dejte dobrý pozor! Hled'te, s jakou žravostí (snad nelíčenou!) ona trhá živé králíky a pípající kuřata, jež jí předhazuje její ošetřovatel. „Nesmiš,“ praví, „sníst všechno, co máš, za jeden den,“ a na ta moudrá slova vyrve jí krutě kořist, jejíž zmotaná střeva zachytí se na okamžik na zubech divoké šelmy, chci říci ženy.

Nuže! pořádnou ránu holí, aby se utišila! neboť ona krouť svýma hroznýma očima chtivostí po odňaté potravě. Velký Bože! Ta hůl není hůl pro komedii, slyšela jste dunět lidské tělo pod falešnou srsť? Vsak také vyvaluje oči a vyje *přirozeněji*. Ve své strašné bolesti všechna jiskří, jako železo, když se kuje.

To jsou manželské mravy těchto dvou potomků Adama a Evy, těch, kteří jsou dílem Tvých rukou, Bože můj! Tato žena je bez odporu nešťastna, ač konečně snad šumivá rozkoš slávy jí není neznáma. Jsou ještě méně vyléčitelná neštěstí a která nemají náhrady. Avšak ve světě, do něhož byla vržena, nemohla se nikdy domnívat, že by žena zasluhovala jiného osudu.

A teď my dva o sobě, má drahá précieuso, když vidím pekla, jichž svět jest pln, co mám si myslit o vašem krásném pekle, vy, která odpočíváte jen na látkách tak hebkých, jako vaše pleť, která jíte jen pečeně a pro niž zručný sluha pečlivě vykrajuje nejlepší sousta?

A co mohou mi znamenat všechny ty nepatrné vzdechy, jež vzdouávají vaši vonnou hrud', vy kyprá koketo? A všechny ty z květů naučené afektace a ta stálá melancholie, která může vzbudit v diváku každý jiný pocit, jen ne lítost? Vskutku, vzniká ve mně někdy chuť naučit vás, co je to pravé neštěstí.

Když vás tak vidím, má delikátní krásko, s nohama v blátě a s očima hystericky obrácenýma k nebesům, jako by prosily je o nějakého krále, řekl bych nejspíš, že jste mladá žába, vzývající ideál. Pohrdáte-li bezvýznamným člověkem (a tím já nyní jsem, jak dobře víte), pozor na supa, *jenž vás zhltná, sežere a zabije jen pro svou zábavu!*

Třebaže jsem básník, nejsem přec tak hloupý, jak byste ráda myslila, a budete-li mne příliš často unavovat svým précieuxním fňukáním, budu s vámi jednat jako s *divokou ženou*, nebo vás vyhodím oknem jako prázdnou láhev.

XII. Davy

Není každému dáno koupat se v množství: těšit se z davu jest umění; a jen ten může na útraty lidského pokolení hýřit životní silou, jemuž sudička vdechla v kolébku náklonnost k přestrojení a k přetvářce, nenávisť k bydlišti a vášeň k cestování.

Množství, samota: termíny souznačné a zaměnitelné pro činného a plodného básníka. Kdo nedovede zalidnit svou samotu, nedovede býti sám ani v hlučném davu.

Básník těší se té skvostné výsadě, že může podle libosti být i sebou samým i jiným. Jako ony bloudící duše, jež hledají tělo, vstupuje, kdykoli chce, v osobnost každého. Pro něho jediného vše je volné; a zdá-li se, že některá místa jsou pro něho zavřena, to proto, že v jeho očích nestojí za to, aby je navštívil.

Ten, jenž se prochází sám a zamyšlen, saje zvláštní opojení z tohoto vesmírného obcování. Ten jenž snadno splyne s davem, pozná zimničné rozkoše, jež provždy zůstanou nepřístupnými

egoistovi, uzavřenému jako kufr, a lenochu, schoulenému v sebe jako měkkýš. Přijímá za svá všechna povolání, všechny radosti, všechny bědy, které mu okolnost poskytuje.

To, co lidé jmenují láskou, je velmi malé, velmi omezené a slaboučké v porovnání s touto nevyslovitelnou orgií, s touto svatou prostitucí duše, jež se dává celá, se svou poezií i milosrdenstvím nepředvídanému, jež se zjeví, neznámému, jež jde mimo.

Je dobře poučit někdy šťastné tohoto světa, a kdyby to bylo jen proto, aby se ponížila na okamžik jejich hloupá pýcha, že jsou vyšší štěstí než štěstí jejich, větší a rafinovanější. Zakladatelé kolonií, pastýři národů, misionáři, vyhnaní na konec světa, znají nepochybně něco z těchto tajemných opojení; a uprostřed veliké rodiny, již jejich duch si vytvořil, se asi leckdy směji těm, kteří je litují pro jejich osud tak bouřlivý a jejich život tak čistý.

XIII. Vdovy

Vauvenargues praví, že ve veřejných zahradách jsou aleje, navštěvované hlavně těmi, jež zklamala ctižádost, nešťastnými vynálezci, těmi, jejichž sláva mrtvě se narodila, zlomenými srdci, všemi těmi dušemi bouřlivými a uzavřenými, v nichž buší ještě poslední vzdechy bouře, a jež couvají daleko před pohledem veselých a zahálčících. Tyto stinné útulky jsou dostaveníčkem těch, jež život zmrzačil.

K těmto místům zvláště rádi obracejí své dychtivé domněnky básník i filozof. Tam je pastva jistá. Neboť je-li nějaké místo, jež jim nestojí za návštěvu, jak jsem prve napověděl, je to nejspíš radost boháčů. Tato hlučnost v prázdnotě nemá pro ně ničeho přitažlivého. Naopak, oni se cítí neodolatelně strhováni ke všemu, co je slabé, zhroucené, zasmušilé a osiřelé.

Zkušené oko se v tom nikdy neklame. V těch ztuhlých nebo sklíčených rysech, v těch očích vpadlých a pohaslých, či zářících posledními záblesky zápasu, v těch vráskách hlubokých a četných, v té

chůzi tak pomalé nebo tak trhané, dohaduje se ihned nesčetných legend zklamané lásky zneuznaného obětování se, neodměněných namáhání, hladu a zimy, snášených tiše a poníženě.

Všimli jste si někdy na těch osamělých sedátkách vdov, chudých vdov? Ať jsou ve smutku či ne, lze je snadno poznat. Ostatně ve smutečním šatě chudých vždy něco schází, jistý nedostatek harmonie, který jej činí ještě žalostnějším. Jsou nuceni skrblit na své bolesti, Boháč nosí svou bolest v úplnosti.

Která vdova je smutnější a kormutlivější, ta, jež vleče na ruce děcko, s nímž nemůže sdílet své snění, či ta, jež jest úplně sama? Nevím... Napadlo mi jednou sledovat několik hodin stařenu stíženou tímto osudem: ztuhlá, vzpřímená, v malém ošumělém šálu nesla v celé své bytosti jakousi stoickou pýchu. Byla patrně odsouzena svou naprostou samotou k staromládeneckým zvykům a mužský charakter jejích mravů dodával tajemné pikantnosti jejich přísnosti. Nevím, v jaké bídné kavárně a jak obědvala. Sledoval jsem ji do čítlárny a dlouho jsem se na ni nepozorovaně díval, zatímco ona hledala v novinách čilýma očima, kdysi spálenýma slzami, novinky, na nichž by měla živý a osobní zájem.

Konečně odpoledne pod rozkošným podzimním nebem, jedním z těch, odkud klesají houfně lítost a vzpomínky, usedla v koutku parku, aby vzdálena davu, naslouchala koncertu, jimiž se plukovní hudby zavděčují pařížskému lidu.

To je nepochybně malé hýření této nevinné (či očištné) stařeny, dobře zasloužená útěcha jednoho z těch těžkých dní bez přítele, bez pohovoření, bez radosti, bez důvěrníka, jež Bůh dopustil na ni snad již od hezké řady let třistapětašedesátkrát za rok!

A zase jiná:

Nedovedu se nikdy zdržet, abych nevrhl pohled ne-li docela sympatický, tedy aspoň zvědavý na zástup pariů, tísnicích se kol ohrady veřejného koncertu. Orchestr vrhá do noční tmy slavnostní zpěvy, zpěvy vítězoslávy a rozkoše. Sukně vlekou se třpytivě po zemi; pohledy se křížují; zahaleči, unaveni tím, že nic nedělali, klátí se v chůzi, stavíce se, jako by netečně chutnali hudbu. Zde jsou jen

bohatí a šťastní; nic, co by nedýchalo a nebudilo bezstarostnost a rozkoš života; nic, až na pohled na ten zástup, jenž podpírá se tamhle o vnější zábradlí, chytaje zadarmo, jak se větru zalíbí, úryvek hudby a pozoruje tu jiskřící ohnivou pec tam uvnitř.

Je vždycky zajímavý ten odlesk radosti boháčovy na dně oka chudásova. Ale tenkrát mezi lidem, oděným blúzami a kartounem, zpozoroval jsem bytost, jejíž ušlechtilost nápadně kontrastovala s okolní sprostotou.

Byla to žena velká, majestátní a tak vznešená v celém svém chování, že se nepamatuji, že bych byl viděl jí rovné ve sbírkách aristokratických krásk minulosti. Vůně hrdé ctnosti vyzařovala z celého jejího zjevu. Její tvář, smutná a přepadlá, dokonale souhlasila s hlubokým smutkem, jímž byla oděna. I ona, právě jako plebs, v nějž se vmísila a jež neviděla, pozorovala ten zářný vznešený svět hlubokým okem a naslouchala, lehce potřásajíc hlavou.

Zvláštní podívaná! „Zcela jistě,“ pravím k sobě, „tato chudoba, je-li tu jaká, nemůže se dopustit špinavé šetrnosti; tak ušlechtilá tvář mě o tom ujišťuje. Proč jen zůstává dobrovolně v okolí, v němž tvoří tak nápadnou skvrnu?“

Ale když jsem krácel zvědavě mimo ni, uhodl jsem, tuším, ten důvod. Veliká ta vdova držela za ruku dítě, oděné černě jako ona; třeba bylo vstupné sebenepatrnější, snad mohla se jím zaplatit jedna z potřeb té malé bytosti či spíše nějaká zbytečnost, nějaká hračka.

A vrátí se domů pěšky v myšlenkách a snění, sama, vždycky sama; vždyť dítě je hlučné, sobecké, nelaskavé a netrpělivé; ba nemůže ani, jako pes a kočka, sloužit za důvěrníka samotářských bolestí.

XIV. Starý komediant

Všude se rozběhl, rozlil a rozdováděl lid, mající prázdný den. Byla to jedna z oněch slavností, na něž po tak dlouhou dobu spoléhají komedianti, ti, kteří ukazují zvířata, a potulní kramáři, aby se odškodnili za špatné doby roční.

Zdá se mi, že v těchto dnech lid zapomíná na vše, na bolest i na práci; stává se podobným dítětem. Pro malé je to den prázdná, hrůza před školou je odložena na čtyřiaadvacet hodin. Pro velké je to krátké příměří uzavřené se zhoubnými mocnostmi života, odklad všeobecného úsilí a zápasu.

Ba i člověk velkého světa a člověk zaměstnaný duševní prací nenasnadno uniká vlivu této lidové slavnosti. Vsaje mimovolně část té bezstarostné atmosféry. Já aspoň nikdy neopominu, jako pravý Pařížan, prohlédnout všechny ty boudy, které se tu pyšní v těchto slavnostních dobách.

Dělaly si opravdu hroznou konkurenci: ječely, řvaly, vyly. Byla to směsice křiků, vřeštění plechů a výbuchů raket. Herci hrající úlohy hlupáků a manželů pod pantoflem křivili tahy svých osmahlých obličejů, ztvrdlých větrem, deštěm a sluncem; se sebevědomím herců, kteří jsou si jisti úspěchem, házeli bonmoty a vtipy solidní a těžké komiky, jako komika Molièrova. Herkulové, pyšní na ohromnost svých údů, bez čel a lebek, jako orangutanové, nafukovali se majestátně ve svých trikotech, den před tím právě pro to vypraných. Tanečnice, krásné jako víly či jako princezny, skákaly a metaly kozelce v ohni svítilen, jež plnily jejich sukně jiskrami.

Vše bylo jediné světlo, prach, křik, radost, povyk; jedni utráceli, druhí vydělávali, a obojí byli stejně veselí. Děti se věšely matkám na sukně, aby dostaly nějakou cukrovou tyčinku, nebo otcové vysadili je na ramena, aby lépe viděly eskamotéra oslňujícího jako bůh. A všude proudila, převládajíc nade všemi parfumy, vůně smažených rybiček, která byla jako kadidlem této slavnosti.

Na konci, na samém konci řady bud – jako by stydě se, sám sebe byl vyhnal ze vši té nádhery – spatřil jsem ubohého komedianta, shrbeného, sešlého, vetchého, lidskou zříceninu, opřeného o kůl své chýšky; chýšky bídnejší než chýše nejzhovadilejšího divocha, jejíž bezútěšnost ještě příliš dobře osvětlovaly dva kouřící oharky svíček.

Všude radost, zisk, hýření; všude jistota chleba pro dny příští; všude frenetický výbuch životní síly. Zde naprostá bída, k dovršení hrůzy zakuklená ve směšné cáry, kde nutnost, mnohem více než

přetvářka, přivodila kontrast. On se nesmál, ten bídník! Neplakal, netančil, negestikuloval, nekřičel, nezpíval žádnou píseň, ani radostnou, ani žalostnou, nebědoval. Byl němý a nehybný. Odřekl se, vzdal se. Jeho osud byl hotov.

Ale jakým hlubokým, nezapomenutelným pohledem bloudil po davu a světlech, jichž pohyblivý proud se zastavoval na několik kroků od jeho odpuzující bídy! Cítil jsem, kterak mám hrdlo stisknuté hroznou rukou hysterie, a zdálo se mi, že oči mé se zamžily těmi vzdornými slzami, jež nechtějí kanout.

Co dělat? Nač tázat se toho nešťastníka, jakou zvláštnost, jaký div má na podívanou v těch smrdutých tmách, za svou rozedranou opou? Opravdu, neodvážil jsem se, a třeba vám byl k smíchu důvod mé bázně, přiznám se, že jsem se bál pokořit ho. Konečně, právě když jsem se rozhodl, že položím, jda mimo, něco peněz na jedno z těch prken, doufaje, že zpozoruje můj úmysl, veliký přívál lidí, způsobený jakousi výtržností, mne odvedl daleko od něho.

A obraceje se, vášnivě tímto viděním, chtěl jsem analyzovat svou náhlou bolest a řekl jsem si: Právě jsi viděl obraz zestárlého spisovatele, který přežil generaci, již dovedl brilantně bavit; starého básníka bez přátel, bez rodiny, bez dětí, poníženého bídou a všeobecným nevděkem, do jehož baráku zapomnětliví lidé již nechtějí vejít!

XV. Koláč

Cestoval jsem. Krajina, v níž jsem se ocitl, měla v sobě neodolatelnou velikost a vznešenost. Něco z ní přešlo nepochybně v tom okamžiku v mou duši. Myšlenky mé poletovaly s lehkostí rovnou lehkostí atmosféry. Sprosté vášně, jako nenávist a profánní láska, zdály se mi nyní tak vzdálenými jako mračna, která táhla na dně propasti pod mýma nohama; duše má zdála se mi tak rozklenutou a tak čistou jak kopule nebes, jež mne obklopovala; vzpomínka na věci pozemské vcházela v mé srdce jen zeslabená a ztlumená jako znění zvonků nespátřitelných stád, jež se pásla daleko, velmi daleko na

svahu jiné hory. Po nehybném jezírku, černém svou nesmírnou hloubkou, táhl chvílemi stín oblaku, jako odraz pláště vzdušného obra, letícího nebem. A vzpomínám si, kterak tento slavnostní a vzácný pocit, jež působil veliký a úplně tichý pohyb, mě naplňoval radostí a spolu i bázní. Krátce, dík úchvatné kráse, jíž jsem byl obklopen, cítil jsem se v dokonalém souladu se sebou samým a vesmírem; ba myslím, že ve své dokonalé blaženosti a ve svém úplném zapomnění všeho zla pozemního dospěl jsem docela k tomu, že nezdálo se mi již tak směšnými žurnály, které tvrdí, že člověk se zrodil dobrým; – když tu nevyčísitelná hmota obnovila své požadavky a já pomýšlel na to zahnat únavu a utišit chuť k jídlu, již způsobilo tak dlouhé stoupání. Vytáhl jsem z kapsy veliký krajíc chleba, koženou číšku a lahvičku jakéhosi elixíru, jež lékárníci tenkrát prodávali turistům, aby jej příležitostně mísili se sněhovou vodou.

Krájel jsem klidně svůj chléb, když tu jakýsi lehoučký šum přinutil mne zvednout oči. Předě mnou stála malá, černá, otrhaná a rozježená bytost, jejíž vpadlé, plaché a jakoby úpěnlivé oči hltaly ten kus chleba. A já zaslechl, kterak vydechla tichým a drsným hlasem slovo: *Koláč!* Nemohl jsem se zdržet smíchu, slyše název, jímž jistě chtěla poctit můj téměř bílý chléb, a ukrojil jsem z něho hezky velký krajíc, jež jsem jí nabídl. Přiblížila se zvolna, nespouštějíc z očí předmět své žádostivosti, pak popadnuvši krajíc rukou, rychle ucouvnula, jako by se bála, že má nabídka nebyla upřímná nebo že již jí lituji.

Ale v témž okamžiku byla povalena jiným malým divochem, jenž se vzal bůhví odkud, tak dokonale podobným tomu prvnímu, že by se mohl pokládat za jeho blížence. Váleli se spolu po zemi, perouce se o drahocennou kořist, z níž žádný patrně nechtěl obětovat polovičku svému bratru. První uchopil v zoufalství druhého za vlasy; tento popadl ho zuby za ucho a vyplivl ho krvavý kousek se skvostným zakletím ve svém nářečí. Legitimní vlastník koláče pokusil se zatít své drápy do očí uzurpátorových, tento však vynaložil všechny své síly, škrtě svého protivníka jednou rukou, zatímco druhou snažil se vsoupnout do kapsy cenu zápasu. Ale přemožený, oživen zoufá-

ním, se znovu vzchopil a zasadil vítězi ránu do žaludku, takže se tento kutálel po zemi. Nač líčit ten ohavný zápas, jenž trval déle, než zdály se slibovat dětské jejich síly. Koláč šel z ruky do ruky a každým okamžikem měnil kapsu; ale žel!, měnil také svůj objem; a když konečně zmoření, bez dechu, zkrvácení ustali, poněvadž nebylo již možno pokračovat, nebylo vlastně proč se bít; koláč zmizel a rozpadl se v drobečky, podobné zrnkům písku, s nimiž se mísil.

Toto divadlo zamlžilo mi krajinu, a tichá radost, v níž jásala má duše, dříve než spatřila tyto lidičky, úplně zmizela. Zůstal jsem nad tím dosti dlouho smuten, opakuje si stále: Je to nádherná země, kde chléb se nazývá *koláčem* a jest mlskou tak vzácnou, že stačí, aby vznítil dokonale bratrovražednou válku.

XVI. Hodiny

Čínané vidí v oku koček, kolik je hodin.

Jeden misionář, procházející se jednou v okolí Nankinu, upozoroval, že zapomněl své hodinky, a ptal se jednoho malého hochy, kolik je hodin.

Uličník nebeské říše zpočátku váhal; pak rozhodnuv se, odpověděl: „Hned vám to povím.“ Po několika okamžicích se opět objevil s velikou tlustou kočkou v náručí, a dívaje se jí upřeně do očí, prohlásil bez váhání: „Není ještě docela poledne.“ A bylo tomu tak.

Skláním-li se ke krásné Kočce, jež je tak případně pojmenována, která je zároveň ctí svého pohlaví, pýchou mého srdce a parfumem mého ducha, ve dne i v noci, v plném světle slunečním či v temném stínu, na dně jejích rozkošných očí vidím vždy zřetelně hodinu, vždy touž širou, slavnostní hodinu, velikou jako prostor; bez rozdělení na minuty a na sekundy, – nehybnou hodinu, jež není poznamenána na hodinách, a přece lehkou jako povzdech, rychlou jako mžiknutí oka.

A kdyby někdo drze přišel mne vyrušovat, zatímco pohled můj spočívá na tomto rozkošném ciferníku, kdyby některý nezdvořilý

a nesnášenlivý Génij, nějaký zlověstný Démon přišel mi říci: „Na co se tam tak pozorně díváš? Co hledáš v očích tohoto tvora? Vidiš tam, kolik je hodin, ty ničemný a marnotratný smrtelníku?“, odpověď bych bez váhání: „Ano, vidím, kolik je; je Věčnost!“

Není-liž pravda, milostivá paní, že je to madrigal opravdu záslužný, a právě tak emfatický jako vy sama? Opravdu, měl jsem takovou rozkoš, vyžívaje tuto náročnou galantnost, že od vás nebudu žádat ničeho na výměnu.

XVII. Hemisféra ve vlasu

Dovol, abych dlouho, dlouho vdechoval vůni tvých vlasů, abych v ně nořil celý svůj obličej, jako žíznivý v pramenitou vodu, abych jimi pohrával rukou jako vonným šátkem, abych rozvířil vzduchem vzpomínky.

Kdybys tak mohla vědět vše, co vidím! Vše, co cítím, vše, co slyším ve tvých vlasech! Má duše cestuje při vůni, jako duše jiných lidí při hudbě.

V tvých vlasech se tají celý sen, plný plachtoví a stěžňoví; tají se v nich velká moře, jejichž monzuny mě unášejí v rozkošné podnebí, kde prostor je modřejší a hlubší, kde atmosféra je prosycena vůní ovoce, listů a lidské pleti.

V oceánu tvých vlasů vidím nejasně přístav hemžící se melancholickými zpěvy, bujarými lidmi všech národností a loděmi všech tvarů, vykrajujícími své jemné a složité architektury na nesmírné obloze, kde si hoví věčné teplo.

V laskání tvého vlasu nalézám znovu nyvost dlouhých hodin strávených na pohovce, v kajutě krásné lodi, kolébaných nepozorovatelným houpáním přístavu, mezi květináči a občerstvujícími vázami.

V ohnisku tvého vlasu vdychuji vůni tabáku, smíšeného s opiem a cukrem; v noci tvého vlasu zřím, jak odráží se nekonečnost tropic-

kého azuru; na prachově měkkých březích tvého vlasu zpíjím se vůněmi složených z dehtu, pižma a kokosového oleje.

Dovol mi dlouho kousat tvé těžké a černé vrkoče. Když hryžu tvé pružné, vzdorné vlasy, zdá se mi, že jím vzpomínky.

XVIII. Vyzvání k cestě

Jest prý jedna nádherná země, země Cocagnská; sním o tom, že ji navštívím s dávnou přítelkyní. Zvláštní to země, ponořená v mlhy našeho Severu, jež by mohla být nazvána Východem Západu, Čínou Evropy, tolik se tam rozpoutala teplá a rozmarná fantazie, tak trpělivě a svéhlavě ji okrášlila svým umělým a delikátním rostlinstvem.

Pravá země Cocagnská, kde vše je krásné, bohaté, klidné a početné; kde přepych s rozkoší zhlíží se v pořádku; kde život plyne v hojnosti a sladce se v něm dýše; odkud výtržnosti, nepořádek a něco nepředvídaného jest vyloučeno; kde i kuchyně je poetická, tučná a dráždivá zároveň; kde všechno se Vám podobá, můj drahý anděli.

Znáš tu zimničnou chorobu, jež se nás zmocňuje ve studené bídě, tu nostalgii po zemi, již neznáme, tu úzkost zvědavosti? Jest krajina, která se ti podobá, kde vše je krásné, bohaté, klidné a početné, kde fantazie vystavěla a dekorovala západní Čínu, kde život se sladce dýše, kde štěstí se snoubí s mlčením. Tam jest třeba jít žít, tam je třeba jít umřít!

Ano, tam je třeba jít dýchat, snít a prodlužovat hodiny nekonečným dojmem. Kterýsi hudebník napsal *Vyzvání k valčíku*; kdo složí *Vyzvání k cestě*, jež by bylo možno nabídnout milované ženě, vyvolené sestře?

Ano, v té atmosféře by se blaze žilo – tam v dáli, kde hodiny odbíjejí štěstí hlouběji, významněji a slavnostněji.

Na zářících vlasech nebo na pozlacených, temně bohatých kožích žijí diskrétně malby blažené, klidné a hluboké jako duše umělců, kteří je vytvořili. Západy, kolorující tak bohatě jídelnu či salon, jsou

přidušený krásnými látkami nebo těmi vysokými, pracnými okny, jež olovo rozděluje na četné tabulky. Nábytek je veliký, podivný, bizarní, plný zámeků a tajných zásuvek jak rafinované duše. Zrcadlo, kovy, látky, zlatnická práce a faience hrají tam pro oči němou a tajemnou symfonii; a ze všech věcí, ze všech koutů, ze štěrbin zásuvek a záhybů látky uniká zvláštní parfum, jakési *vrať se tam* ze Sumatry, který jest jako duší toho příbytku.

Pravá země Cocagnská, pravím ti, kde vše je bohaté, čisté a svítivé, jako krásné svědomí, jako velkolepá kuchyňská baterie, jako nádherný klenot, jako pestrý šperk. Poklady světa tam plynou, jako do domu člověka pracovitého a toho, který se zasloužil o celý svět. Zvláštní země, vyšší než jiné, tak jako Umění jest vyšší než Příroda, kde tato jest reformována snem, kde jest opravena, zkrášlena, přetavena.

Ať hledají, ať posunují ustavičně hranice svého štěstí, tito alchymisté zahradnictví. Ať si nabízejí ceny šedesát a sto tisíc zlaťáků tomu, kdo rozřeší jejich ctižádostivé problémy! Já, já našel svůj *černý tulipán* a svou *modrou jirinu*!

Ty neporovnatelný květe, tulipáne znovu nalezený, alegorická jirino, do této krásné země tak klidné a tak snivé bychom měli jít žít a kvést, vid'? Zde bys nebyla obklopena analogií sebe samé a zde by ses neodrážela, abych mluvil jako mystikové, v tom, co tobě samé *odpovídá*?

Sny! Stále jen sny! a čím je duše ctižádostivější a delikátnější, tím více sny ji vzdalují možného. Každý člověk nosí v sobě svou dávku přirozeného opia, stále vyměšovaného a obnovovaného, a od narození až do smrti, kolik pak napočteme hodin, naplněných pozitivní rozkoší, zdařeným a rozhodnutým činem? Budeme vůbec někdy žít, přejdeme vůbec někdy v ten obraz, jež maloval můj duch, v ten obraz, jenž se ti podobá?

Ty poklady, ten nábytek, ten přepych, ten pořádek, ty parfumy, ty zázračné květiny – to vše jsi ty. A ty velké řeky a ty klidné průplavy – tos také ty. Ty ohromné koráby, přeplněné bohatstvím, jež unášejí, a odkud stoupají monotónní zpěvy povelů, to jsou mé myš-

lenky, které spí nebo si hoví na tvém klíně. Vedeš je tiše k moři, jež jest Nekonečno, odrážejíc hloubky nebe v průzračnosti své krásné duše; a když, jsouce unaveny dutím moře a přeplněny výrobky Orientu, vracejí se do rodného přístavu, pořád jsou to mé obohacené myšlenky, jež z nekonečna vracejí se k tobě.

XIX. Hračka chudého

Chci vám povědět o nevinném vyražení. Je tak málo zábav, které by nebyly hříšné!

Až vyjdete zrána s určitým úmyslem zevlovat po silnicích, naplňte si kapsy malými vynálezy po sou – jako třeba plochý kašpar, jímž pohybuje jediná nit, kovář bušící na kovádlinu, jezdec s koněm, jehož ocas je písťalkou – a u krčem, pod stromy, dejte je darem neznámým a chudým dětem, s nimiž se setkáte. Uvidíte, jak jejich oči se nesmírně rozšíří. Zpočátku neodvážejí se to vzít; budou pochybovat o svém štěstí. Pak jejich ruce rychle uchopí dárek a ony prchnou jako kočky, které jdou sníst daleko od vás kousek, jež jste jim dali, naučivše se nedůvěřovat člověku.

U cesty, za mříží rozsáhlé zahrady, na jejímž konci svítila v slunci bělost hezkého záměčku, stálo krásné a svěží dítě, oděné tím venkovským oděvem, tak plným koketerie.

Přepych, bezstarostnost a zvyk vidět kolem sebe stále bohatství, to vše činí ty děti tak hezoučkými, že by se mohlo myslet, že jsou z jiného těsta než děti středních vrstev nebo chudiny.

Vedle něho na trávě ležela skvělá hračka, právě tak svěží jako její majetník, lesklá, pozlacená, oděná nachovým šatem a pokrytá chocholy a cetkami. Ale dítě nevšímalo si své oblíbené hračky a hle, nač se dívalo:

Za mříží, na silnici, mezi bodláčím a kopřivami, bylo jiné dítě, špinavé, vyzáblé, ukoptěné, jeden z těch fakanů – pariů, na nichž by nestranné oko odkrylo krásu, kdyby, jako oko znalce uhodne ideální

malbu pod lakýrnickým nátěrem, z něho smylo odporný škraloup bídy.

Skrze tuto symbolickou mříž, oddělující dva světy, silnici a zámek, chudé dítě ukazovalo bohatému svou hračku, již ono si dychtivě prohlíželo jako vzácný a neznámý předmět. Nuže, tato hračka, kterou ten malý špindíra škádlil, zmítal a potřásal v zadrátované krabici, to byla živá myš! Rodiče, patrně ze spořivosti, vzali tu hračku ze života.

A ty děti se na sebe bratrsky smály, a obě měly zuby *stejně* bílé.

XX. Dary víl

Bylo to veliké shromáždění Víl, aby přikročily k rozdělení darů všem novorozeným, kteří přišli na svět za posledních čtyřiaadvacet hodin.

Všecky ty antické a rozmarné Sudičky, všecky ty bizarní Matky radosti a bolesti se od sebe velmi lišily; jedny měly vzezření zasmušilé a mrzuté, druhé vzezření bláznivé a chytrácké; jedny mladé, jež byly vždycky mladé; druhé staré, jež byly vždycky staré.

Všichni otcové, kteří chovají víru ve Víly, přišli a každý nesl své novorozeně na rukou.

Dary, Schopnosti, šťastné Náhody, nepřemožitelné Okolnosti byly nahromaděny u tribunálu, jako ceny na estrádě při rozdělení cen. Zvláštní přitom bylo, že ty dary nebyly odměnou za namáhání, ale právě naopak milostí prokazovanou těm, kteří ještě nežili, milostí, jež mohla rozhodnout o jejich osudu a stát se zřídlem jejich neštěstí právě tak jako jejich štěstí.

Ubohé Víly byly velice zaměstnány, neboť dav uchazečů byl veliký, a střední svět, ležící mezi člověkem a Bohem, je podroben jako my hroznému zákonu Času a jeho nekonečnému potomstvu: Dnům, Hodinám, Minutám a Vteřinám.

Byly opravdu pomateny, jako ministři ve dnech audience nebo jako úředníci zastavárny, když národní slavnost je opravňuje, aby vra-

celi zastavené věci zdarma. Ba myslím, že chvílemi se dívaly na ručičku u hodin s tak velikou netrpělivostí, jako lidští soudcové, kteří, zasedající od rána, nemohou se ubránit, aby nesnili o obědě, o své rodině a svých drahých pantoflích. Je-li v nadpřirozeném soudnictví trochu spěchu a náhody, nedivme se, že se to stane také někdy v soudnictví lidském. My sami v tom případě byli bychom soudci nespravedlivými.

Také toho dne bylo spácháno několik přehmatů, jež by bylo možno považovat za bizarní, kdyby moudrost, spíše než rozmar, byla význačnou, věčnou vlastností Víl.

Tak například moc přitahovat magneticky jmění byla prisouzena jedinému dědici velmi bohaté rodiny, jenž, nejsa nadán nijakým smyslem pro milosrdenství, právě tak jako nechtivostí nejviditelnějších statků života, měl později shledat, že mu jeho miliony ohromně překážejí. Tak láska ke Krásnu a poetická Síla byla dána synu neznámého chudáka, svého řemesla lamače, jenž nemohl nikterak podporovat vlohy ani uspokojit potřeby svého nebohého potomka.

Zapomněl jsem vám říci, že podělování v těch slavnostních případech je bez odvolání a že žádný dar nemůže být odmítnut.

Všechny Víly vstávaly, domnívajíce se, že jejich robota jest u konce; neboť nezbýval již žádný dárek, nic, co by se mohlo štědře rozhodit mezi tu lidskou chamrad', když tu jeden dobrý muž, chudý kupčák, tuším, se zdvihl, uchopil za vlečku z pestrých par Vílu, která mu byla nejbliže na dosah, a zvolal:

„Hej, paní! vy na nás zapomínáte! Je tu ještě můj maličký! Byl bych nerad, kdybych sem byl šel nadarmo.“

Víla mohla být v rozpacích; neboť nezbývalo již pranic. Přece však vzpomněla si včas na dobře známý zákon, ač zřídka užívaný ve světě nadpřirozeném, jež obývají ta božstva nehmotná, člověku příznivá a často nucená přizpůsobovat se jeho vášním, jako Víly, Gnómové, Zmokové, Sylphidy, Sylphové, Nixy, Vodníci a Rusalky – myslím zákon, jenž dovoluje Vílám, v podobném případě, totiž vyčerpají-li se podíly – darovat ještě jeden na doplnění, výjimečný, ač-li mají tolik obraznosti, aby jej ihned vymyslily.

Tedy dobrá Víla odpověděla, se sebevědomím hodným její důstojnosti: „Dám tvému synu... dám mu... *dar líbit se!*“

„Ale jak se líbit? líbit se...? Proč se líbit?“ tázal se tvrdošíjně kramářík, jenž byl nepochybně jedním z těch tak četných rozumářů, kteří jsou neschopni povznést se až k logice Absurdna.

„Protože proto!“ odpověděla rozhněvaná Víla otáčejíc se k němu zády; a dohánějíc průvod svých družek, pravila jim: „Co říkáte tomu domýšlivému Francouzskovi, který chce všemu rozumět a který, obdržev pro svého syna ten nejlepší úděl, ještě se opovažuje vyptávat se a rokovat o tom, o čem se rokovat nedá?“

XXI. Pokušení čili Eros, Plutus a sláva

Dva nádherní Satani a jedna Dáblice, ne méně neobyčejná, vystoupili dnes v noci po tajemném schodišti, kudy Peklo na slabost spícího člověka útočí a s ním tajně se spojuje. I přišli postavit se slavnostně přede mne, zpřímá jako na estrádě. Sirnatá záře vydechovala z těch tří osob, které se odrážely od temného pozadí noci. Měli vzezření tak hrdé a tak plné moci, že jsem je pokládal zpočátku všechny tři za pravé Bohy.

Tvář prvního Satana měla ráz obojího pohlaví a i v liniích jeho těla leželo rozkošnictví starých Bacchů. Jeho krásné, unylé oči, barvy chmurné a neurčité, podobaly se fialkám, obtíženým ještě těžkými slzami bouře, a jeho pootevřené rty teplým vykuřovadlům, odkud vydechovala libá vůně parfumerie, a pižmem vonící hmyz, poletuje, zazářil v žáru jeho dechu, kdykoli povzdechl.

Kol jeho nachové suknice byl ovinut jako pás měňavě třpytivý had, jenž se zdviženou hlavou líně obracel k němu své oči jako žhavé uhlíky. Na tomto živém páse visely, střídavě s lahvičkami naplněnými příšernými tekutinami, blýskavé nože a chirurgické nástroje. V pravici držel druhou lahvičku, jejíž obsah byl jasně červený a jež měla za etiketu tato bizarní slova: „Pijte, totoť jest krev má, dokonale posilňující lék“; v levici měl housle, na něž patrně zpíval

své rozkoše a své bolesti a jimiž šířil nákazu svého šílenství za nočních rejů duchů.

U jeho útlých kotníků vleklo se několik článků přetrženého zlatého řetězu, a když nepříjemný pocit, který mu působily, jej přinutil sklopit oči k zemi, díval se marnivě na nehty svých nohou, lesknoucí se a hlazené jako dobře zpracované drahokamy.

Hleděl na mě očima bezútěšně truchlivýma, z nichž řinulo se zákeřné opojení, a pravil mi zpěvavým hlasem: „Chceš-li, chceš-li, učiním tě pánem duší, a budeš pánem živé hmoty ještě víc, než sochař může být pánem hlíny; a poznáš stále znovu se rodící rozkoš vyjít ze sebe sama a zapomenout sebe v jiném, a vábit jiné duše tak, až by splynuly s tvou.“

A já mu odpověděl: „Děkuji pěkně! co bych dělal s tím brakem bytostí, jež patrně nestojí za víc než moje ubohé já. Ač se trochu stydím vzpomínat, nechci na nic zapomenout: a i kdybych tě neznal, ty stará obludo, tvé tajemné nože, tvé podezřelé lahvičky, řetězy, jimiž jsou spoutány tvé nohy, to vše jsou symboly, které dosti jasně vysvětlují nevýhody tvého přátelství. Nech si své dary.“

Druhý Satan neměl ani toho vzezření tragického a zároveň úsměvného, ani těch krásných, lichotných způsobů, ani té vonné a delikátní krásy. Byl to ohromný muž s tlustou tváří bez očí, jehož těžké panděro viselo přes stehna; celá jeho kůže byla pozlacena a ilustrována, jako tetováním, množstvím malých hemžících se figurek, jež představovaly četné formy bídy veškerenstva. Byli tam vychrtlí muži, kteří se dobrovolně věšeli na hřebík; byli tam malí, ohyzdní, hubení gnómové, jejichž pokorně prosící oči dovolávaly se almužny spíše než jejich chvějící se ruce; a pak staré matky, nesoucí nedochůdčata, visící na jejich zmořených prsech. A ještě mnoho jiných tam bylo.

Tlustý Satan tloukl pěstí na svůj ohromný břich, odkudžto zazníval dlouhý a rozléhající se třesk kovu, končící nejasným sténáním četných hlasů lidských. A on se smál a cenil nestoudně své zkažené zuby, ohromivým, pitomým smíchem, jako jistí lidé ze všech zemí, když příliš dobře poobědvali.

A ten mi řekl: „Já ti mohu dát to, co zmůže všechno, co se vyrovná všemu, co nahradí všechno!“ A plácnul na svůj nestvůrný břich, jehož zvučná ozvěna byla dokladem jeho hrubých slov.

Odvrátil jsem se s ošklivostí a odpověděl jsem: „Nepotřebuji pro svou rozkoš ničím bídý: netoužím po smutném bohatství všech neštěstí, jež jsou vyobrazena na tvé kůži jako na čalounovém papíře.“

A Dáblíce? Lhal bych, kdybych se nepřiznal, že na první pohled jsem na ní shledal bizarní půvab. Kdybych měl ten půvab definovat, nedovedl bych jej přirovnat k ničemu vhodněji než k oněm nádherným ženám v odkvětu, které však dále nestárnou a jejichž krása si zachovala dojmavé kouzlo zřícenin.

Měla vzezření podmanivé a přitom rozkejkvané a v jejích očích, ač měly kruhy, byla jakási fascinující síla. A co mě nejvíc překvapilo, to bylo tajemství jejího hlasu, který mi připomínal nejlahodnější hluboké alty a také trochu chrapot hrdel, neustále svlažovaných kořalkou.

„Chceš poznat moji moc?“ řekla Zlobohyně svým rozkošným a paradoxním hlasem. „Poslyš.“

A nasadila k ústům obrovskou troubu, obtočenou jako pouťová brkačka pentlemi, tituly všech žurnálů světa, a touto troubou vykřikla moje jméno, jež se takto valilo prostorem s rachotem stotisíce hromů a vrátilo se ke mně, odrazivši se ozvěnou od nejvzdálenější planety.

„U čerta!“ řekl jsem, napolo podmaněn, „toť znamenité!“ Leč když jsem si bedlivěji povšiml svůdné mužatky, zdálo se mi, jako bych ji poznával, jako bych ji byl kdesi viděl, jak si připíjela s několika mými známými tatrmány; a drsný zvuk té měděné trouby donesl mi k uším jakousi vzpomínku na prostituovanou polnici.

Také jsem odpověděl celým svým opovržením: „Pryč odtud! Nehodím se k tomu, abych pojal ženu maîtressu jistých lidí, jež nechci jmenovat.“

Opravdu, měl jsem právo být hrdým na tak odvážné odmítnutí. Ale na neštěstí jsem se probudil a všechna síla mě opustila. „Opravdu,“ – pravil jsem k sobě, „byl to asi velmi tvrdý spánek, že jsem se

ukázal tak starostlivým. Ach kdyby tak se chtěli navrátit nyní, když jsem vzhůru, nedělal bych takovou drahotu!”

A vzýval jsem je hlasitě, prose je úpěnlivě za odpuštění, nabízej se jim, že se zneuctím, kolikrát jen bude třeba, abych si zasloužil jejich přízeň; ale patrně jsem je hluboce urazil, neboť se již nikdy nevrátili.

XXII. Soumrak

Je podvečer. Veliké uklidnění nastává v ubohých duších, znavených denní lopotou; a jejich myšlenky nabývají nyní jemných a nejasných barev soumraku.

A přece z vrcholů pohoří doléhá k mému balkonu průzračnými mlhami večera veliký řev, složený z celého množství disharmonických výkřiků, jež prostor mění v pochmurnou harmonii, jako harmonie blížícího se přílivu nebo probouzející se bouře.

Kdo jsou ti nešťastníci, jež večer neutiší, a kteří jako sovy považují příchod noci za znamení k rejí duchů? To zlověstné houkání k nám zalétá z černého hospitalu, sedícího na temeni hory; a večer, pokučuje si a pozoruje klid nesmírného údolí, posetého domy, jejichž každé okno praví: „Zde je nyní klid; zde je rodinné štěstí,“ mo-
hu, když vítr dýchá odtamtud shora, kolébat svou udivenou mysl tímto napodobením pekelných harmonií.

Soumrak vydraždí šílence. Pamatuji se, že jsem měl dva přátele, kteří za soumraku stávali se úplně nemocnými. Jeden zneuznával pak všechny vztahy přátelství a slušnosti a týral jako divoch každého, kdo mu přišel do rány. Viděl jsem jej, kterak hodil vrchnímu číšníku na hlavu výtečné kuře, v němž se domníval vidět jakýsi urážlivý hieroglyf. Večer, předchůdce hlubokých rozkoší, kazil mu nejméně věci.

Druhý, uražený ctižádostivec, stával se, čím více se den nachyloval, kyselejším, zasmušilejším, hašteřivějším. Shovívavý a družný

ještě za dne, večer byl nemilosrdný; a jeho soumraková mánie neobracela se jen proti jiným, ale i proti němu samému.

První zemřel šílený, nejsa schopen poznat svou ženu a své dítě; druhý nosí v sobě nepokoj věčné nespokojenosti, a kdyby byl obdařen všemi poctami, jež mohou nabídnout republiky a knížata, myslím, že soumrak roznítil by v něm ještě tu žhavou touhu po imaginárních vyznamenáních. Noc, jež vrhala své temno v jejich ducha, rozžihá světlo v duchu mém; a ač to není nic vzácného vidět, kterak táž příčina působí dva opačné následky, jsem tím vždy jako zaražen a poplašen.

Ó noci! ó občerstvující temnoty! Jste pro mne signálem vnitřní slavnosti, jste osvobozením z úzkosti! V samotě plání, v kamenných labyrintech veleměsta, v jiskření hvězd, v rozzáření svítlen, vy jste ohňostroj bohyně Svobody!

Soumraku, jak jsi něžný a sladký! Ružové svity, jež vlekou se ještě na horizontu jako agonie dne pod vítězným útliskem noci, ohně kandelábrů, které tvoří skvrny temné červeně na posledních slávách západu, těžké draperie, jež viditelná ruka přitahuje z hloubek Východu, to vše podobá se složitým citům, jež zápasí v srdci člověka v slavnostních hodinách života.

Přirovnal bych tě ještě k podivné róbě tanečnice, kde průzračný a temný gáz dává prosvítat tlumenému lesku nádherné sukně, tak jako pod černou přítomností proniká rozkošná minulost; a hvězdy chvějící se zlatem a stříbrem, jimiž je poseta, znamenají ty ohně fantazie, jež se plně rozhoří jen pod hlubokým smutkem Noci.

XXIII. Samota

Jeden lidumilný novinář mi pravil, že samota člověku neslouží; a aby podepřel svou tezi, citoval, jako všichni nevěřící, slova Církevních Otců.

Vím, že ďábel rád chodí po místech suchých a že Duch vraždy a oplzlosti se zázračně rozplameňuje na místech osamělých. Ale

možná, že tato samota je nebezpečná jen duši lenivé a toulavé, která ji zalidňuje svými vášněmi a svými chimérami.

Jest jisto, že mluvka, jehož největším potěšením je mluvit z katedry nebo z tribuny, byl by ve velikém nebezpečí stát se na ostrově Robinsonově zuřivým šílencem. Nežádám na svém novináři odvážných ctností Crusoeových, ale přeji si, aby nepronášel obvinění proti těm, kdož milují samotu a tajemství.

Jsou v našich žvástavých rasách individua, která by s menším odporem se smířila s trestem smrti, kdyby jim bylo dovoleno z popraviště promluvit důkladnou řeč bez obavy, že Santerrovi tamboři jim nevčasné nepřetrhnou řeč.

Nelituji jich, poněvadž tuším, že jejich řečnické výlevy jim připravují stejné rozkoše, jakých jiným poskytuje mlčení a rozjímání; ale pohrdám jimi.

Zvláště toužím, aby můj zlořečený novinář nechal mě bavit se podle mé chuti. „Což nikdy nepociťujete,“ pravil mi s velmi apoštolským nosovým přídechem, „potřebu sdělit svou rozkoš?“ Podívejme se na toho prohnaného závistníka! Ví, že pohrdám jeho rozkošemi, vtírá se do mých, ten ošklivý kazimír!

„Jak veliké to neštěstí nemoci být sám!...“ praví kdesi La Bruyère, jako by chtěl zahanbit všechny ty, kteří běží zapomínat na sebe mezi dav, bojíce se nepochybně, že nebudou snesitelnými sami sobě.

„Skoro všechna naše neštěstí přicházejí na nás z toho, že jsme nedovedli zůstat ve své světnici,“ praví jiný mudrc, tuším Pascal, volaje takto do cely rozjímání všechny ty ztřeštěnce, kteří hledají štěstí ve vzrušení a prostituci, již bych mohl nazvat prostitucí *bratříčkování se*, kdybych chtěl mluvit krásnou řečí svého století.

XXIV. Záměry

Pravil sám k sobě, procházeje se ve velikém opuštěném parku: „Jak by byla krásná v složitém a nádherném dvorním kostýmu, sestupujíc atmosférou krásného večera po mramorových stupních paláce,

proti velikým trávníkům a bazénům! Vždyť má od přírody vzezření princezny!“

Později, jda po ulici, zastavil se před krámem s rytinami a naleznuv v deskách rytinu, zobrazující tropickou krajinu, pravil si: „Ne! Nechtěl bych mít její drahý život v paláci. Tam bychom nebyli *doma*. Ostatně na těch zdech, posetých zlatem, nebylo by ani místa, kam zavěsit její obraz; v těch slavnostních galeriích není koutku pro intimnost. Rozhodně, *zde* by bylo nutno žít, abych se mohl oddat snu svého života.“

A všecek pohřížen v pozorování detailů na rytině, pokračoval v myslí: „Na břehu moře, hezká dřevěná chaloupka, obklopená všemi možnými těmi bizarními a lesklými stromy, jejichž jména jsem zapomněl..., v ovzduší opojná, nevyličitelná vůně..., v chýši silný růžový a pižmový parfum..., dále, za naším panstvíčkem, vršky stožárů, kolébaných dutím moře..., kolem nás, za komnatou, ozářenou růžovým světlem, přidušeným záclonami, vyzdobenou čerstvými rohožemi a opojnými květinami, vzácnými křesly portugalského rokoka, z těžkého a tmavého dřeva (kde by odpočívala tak tiše, tak pěkně ovívaná, kouřic lehce opiovaný tabák!), za verandou žvatlání ptáků opilých světlem a repetění malých černošek..., a v noci jako doprovod mých snů, lkavý zpěv hudebních stromů, melancholických filao! Ano, *to zde* jest dekorace, již jsem hledal. Co s palácem?“

A dále, jak kráčel širokou třídou, spatřil čistoučkou hospůdku; z okna, ozdobeného záclonami ze strakatého kartounu, chýlily se dvě smavé hlavy. A hned si řekl: „Jsou ty moje myšlenky tuláci, že chodí hledat tak daleko to, co je tak blízko u mne. Rozkoš a štěstí jsou v kterékoli hospodě, v hospodě náhody, tak bohaté rozkošemi. Veliký oheň, křiklavé faience, obstojná večeře, drsné víno a velmi široké lože s prostěradly poněkud hrubými, ale čistými; může být něco lepšího?“

A vcházeje sám domů, v tu hodinu, kdy rady Moudrosti nejsou již přehlušovány šumem vnějšího života, pravil sám k sobě: „Měl jsem dnes, ve snu, trojí obydlí, kde jsem našel stejnou rozkoš. Proč

bych nutil své tělo ke změně místa, když má duše cestuje tak lehce? A nač záměry provádět, když záměr sám o sobě je dostatečným požitkem?“

XXV. Krásná Dorothea

Slunce mučí město svým přímým a hrozným světlem; písek oslňuje a moře se třpytí. Strnulý svět malátně ochabuje a oddává se dřímotě, která jest jakousi příjemnou smrtí, kdy spící v polobdění chutná rozkoše svého umrtvení.

Přesto však Dorothea, silná a pyšná jako slunce, kráčí po opuštěné ulici, jediná živá bytost v tuto chvíli pod nesmírným azurem, tvoříc ve světle nápadnou černou skvrnu.

Kráčí, houpajíc měkce své poprsí, tak drobné, nad boky, tak širokými. Její šat z přiléhavého hedvábí, mající jasný růžový tón, odráží se ostře od temnot její pleti a zřetelně modeluje její dlouhou taille, vyhloubená záda a špičaté poprsí.

Její rudý slunečník, přitlumuje světlo, vrhá na její snědou tvář krvavé líčidlo reflexů.

Tíže jejího ohromného, skoro až modrého vlasu táhne nazad její delikátní hlavu a dodává jí vítězného a lenivého rázu. Těžké náušnice švitoří potají na jejích malounkých ouškách.

Chvillemi mořský vánek pozvedne cíp její vlající sukně a ukáže její lesklou a nádhernou nohu; a její nožka, rovná nohám mramorových bohyň, jež Evropa uzavírá do svých muzeí, vtiskuje věrně svůj tvar do jemného písku. Neboť Dorothea jest tak podivuhodně koкетní, že rozkoš být obdivována v ní převyšuje pýchu propuštěné otrokyně, a ona, ač je svobodna, chodí bez střevíců.

Tak ladně kráčí, jsouc šťastna, že žije, a usmívajíc se bílým úsměvem, jako kdyby pozorovala daleko v prostoru zrcadlo, odrážející její chůzi a její krásu.

Jaká mocná pohnutka asi přinutila lenivou Dorotheu, krásnou a chladnou jako bronz, aby takto vyšla v hodinu, kdy i psi úpějí bolesti pod sluncem, jež je kouše?

Proč opustila svůj domeček tak koketně upravený, z něhož květiny a rohože učinily s tak nepatrným nákladem dokonalý boudoir, kde se tak zálibně česá, kouří, dává se ovívat nebo hledí na sebe do zrcadla ze svých velkých pérových vějířů, zatímco moře, jež bije o břeh na sto kroků odtud, mocně a monotónně doprovází její neurčité snění a zatímco železná pánev, v níž se vaří ragout z krabů s rýží a se šafránem, k ní vysílá ze dvora své dráždivé parfumy?

Snad má dostaveníčko s některým mladým důstojníkem, jenž na vzdálených pobřežích slýchal od druhů o slavné Dorothei. Jistě že ho poprosí, to prosté stvoření, aby jí vylíčil Operní ples, a zeptá se ho, zda možno tam jít bosýma nohama, jako k nedělním tancům, kde i staré Kaferky se stávají opilými a šílenými radostí; a pak ještě, jsou-li krásné dámy pařížské všechny krásnější než ona.

Dorothei se obdivují všichni a všichni se s ní mazlí a ona byla by dokonale šťastna, kdyby nebyla nucena strádat piastřem k piastřem, aby vykoupila svou sestřičku, které je už jedenáct let a která je už dospělá a tak krásná! Nepochybně se jí to podaří, dobré Dorothei; pán toho dítěte je tak lakotný, příliš lakotný, aby pochopil jinou krásu než krásu dukátů!

XXVI. Oči chudých

Ah! vy chcete vědět, proč vás dnes nenávidím. Vám bude nejspíše méně snadno to pochopit než mně vám to vysvětlit; neboť jste, myslím, nejkrásnější příklad ženské nedovtipnosti, jaký lze vůbec najít.

Strávili jsme spolu dlouhý den, jež se mi zdál krátkým. Slíbili jsme si ovšem, že všechny naše myšlenky nám budou oběma společné a že duše nás obou od nynějška splynou v jedinou; – sen, v němž celkem vzato není nic originálního, leda to, že byl sněn všemi lidmi, nikým však uskutečněn.

Večer, když jste byla trochu znavena, zachtělo se vám usednout před novou kavárnou, tvořící nároží nového boulevardu, jenž, ač ještě pln rumu, ukazoval již slavnostně svou nedokončenou nádheru. Kavárna zářila. Ba i plyn plýtl vším žářem prvního rozžehnutí a osvětloval ze všech sil stěny, oslepující bělostí, oslňující hlatě zrcadel, zlato lišt a rohů, pážata s buclatými tvářemi tažená smečkou psů, dámy, usmívající se na sokola, který jim seděl na ruce, nymfy a bohyně, nesoucí na hlavě ovoce, paštiky a zvěřinu, Heby a Ganymedy, podávající vztaženou paží malou amforu na čaj nebo dvojbarevný obelisk různých zmrzlin: celou historii a celou mytologii ve službě labužnictví.

Právě před námi na ulici stál jakýsi dobrý muž, asi čtyřicátník, s umdlenou tváří, s prosedivělým vousem, jenž držel za ruku malého hochy a na druhé ruce nesl malou bytost, ještě příliš slabou, aby mohla chodit. Zastával místo chůvy a vyšel s dětmi, aby užily večerního vzduchu. Všichni v hadrech. Ty tři tváře byly neobyčejně vážné, a těch šest očí pozorovalo novou kavárnu s obdivem stejně velkým, ale podle věků různě odstíněným.

Oči otcovy pravily: „To je krása, to je krása! Člověk by řekl, že všechno zlato ubohého světa sešlo se na tyto zdi.“ Oči hošíkovy pravily: „Je to krása! Je to krása! Leč to je dům, kam smějí vstoupit jen lidé, kteří nejsou jako my.“ A oči nejmenšího – ty byly příliš oslněny, aby mohly vyjadřovat něco jiného než tupou a hlubokou radost.

Šansoniéři říkají, že zábava činí duši dobrou a že zjemňuje srdce. Píseň měla pravdu toho večera, pokud se týkalo mne. Nejenže jsem byl dojat touto rodinou očí, ale styděl jsem se poněkud za naše láhve a sklenice, větší než naše žízeň; obrátil jsem oči k vašim, má lásko, abych v nich četl *svou* myšlenku; pohroužil jsem se do vašich očí tak krásných a tak bizarně sladkých, do vašich zelených očí, jež obývá Rozmar a jež inspiruje Luna, když tu jste mi řekla: „Ti lidé jsou nenesitelní se svými očima otevřenými jako vrata! Nemohl byste požádat kavárníka, aby je odstranil?“

Tak je těžko si porozumět, můj anděli, a tak nesdělitelná je myšlenka, i mezi lidmi, kteří se milují!

XXVII. Heroická smrt

Fancioulle byl obdivuhodný šašek a patřil skoro mezi přátele Knížete. Ale pro osoby, oddané ze řemesla komice, mají věci vážné osudovou přitažlivost, a ač by se mohlo zdát bizarním, že ideje vlasti a svobody despoticky se zmocní mozku histrionova, Fancioulle jednoho dne vstoupil do spiknutí, zosnovaného několika nespokojenými šlechtici.

Všude jsou řádní lidé, kteří udají úřadům ta individua mrzuté nálady, která hodlají sesadit knížata a vystěhovat nějakou společnost, aniž se jí dříve tázali o radu. Dotyční pánové byli zatčeni právě tak jako Fancioulle a byla jim určena jistá smrt.

Rád bych věřil tomu, že Knížete skoro mrzelo, že našel svého oblíbeného herce mezi rebely. Kníže nebyl ani lepší, ani horší než jiní; ale neobyčejná senzibilita jej činila v mnohých případech krutějším a despotičtějším, než byli všichni jemu rovní. Jsa vášnivě oddán krásným uměním, jichž byl ostatně i výtečným znalcem, byl opravdu nenasytný v rozkoších. Jsa poměrně dosti lhostejný k lidem i k morálce, a sám opravdový umělec, neznal nebezpečnějšího nepřítele než Nudu, a bizarní pokusy, jimiž se snažil uniknout tomuto tyranu světa nebo jej přemoci, by mu byly jistě získaly u přísného historika epiteton „netvor“, kdyby byl dovolil ve svých říších psát cokoli, co by nesměřovalo jediné k rozkoši nebo k úžasu, jenž jest jednou z nejdelikátnějších forem rozkoše. Velikým neštěstím pro tohoto Knížete bylo, že nikdy neměl divadla dosti velkolepého pro svého ducha. Jsou mladí Neronové, kteří se dusí v příliš úzkých hranicích a jejichž jména a dobrá vůle zůstanou navždy neznámými pro věky příští. Neprozřetelná Prozřetelnost dala tomuto Knížeti schopnosti větší, než byla jeho říše.

Náhle se roznesla pověst, že panovník hodlá udělit milost všem spiklencům; a tato pověst zakládala se na oznámení velikého představení, kde Fancioulle měl hrát jednu ze svých předních a nejlepších rolí a jemuž měli být přítomni i odsouzení velmoži; patrně

znamení, dodávali povrchní duchové, velkodušných zámyslů uraženého Knížete.

U člověka od přírody i záměrně tak excentrického bylo všechno možno, i ctnost, ba i milosrdenství, zvláště byl-li by mohl doufat, že v tom nalezne neočekávané rozkoše. Ale pro ty, kdož jako já mohli proniknout hlouběji do této zvláštní a nemocné duše, bylo nekonečně pravděpodobnější, že Kníže chce posoudit hodnotu scénického talentu u člověka odsouzeného k smrti. Chtěl využít příležitosti, aby provedl fyziologický pokus *veliké* důležitosti, a zjistit, do jaké míry skutečné schopnosti umělcovy mohou být rušeny nebo modifikovány zvláštní situací, v níž se nalézá; existoval nadto v jeho duši ještě nějaký více či méně rozhodný záměr milosti? Tento bod nemohl nikdy být objasněn.

Konečně, když nadešel slavný den, malý ten dvůr rozvinul všechnu svou nádheru a bylo nesnadno pochopit – leč by to člověk viděl – všechen lesk, jaký může ukázat privilegovaná třída malého státu s omezenými příjmy při opravdové slavnosti. Tato byla dvojnásob opravdová, jednak kouzlem okázalého přepychu, jednak morálním a tajemným zájmem, jenž se k ní pojil.

Pan Fancioulle vynikal hlavně v rolích němých nebo v těch, jež mají málo slov a jež jsou často hlavními v oněch férických dramatech, která mají symbolicky předvádět tajemství života. Vstoupil na scénu lehce a s dokonalou nenuceností, což také zesílilo ve vznešeném obecenstvu myšlenku slitování a odpuštění.

Řekneme-li o herci: to je dobrý herec, užíváme formule, jež zahrnuje v sobě možnost myslit si pod osobou ještě herce, totiž umění, úsilí, vůli. Kdyby tedy nějaký herec dospěl k tomu, aby v poměru k osobě, již má vyjadřovati, byl tím čím nejlepší antické sochy, podivuhodně oduševnělé, živé, chodící a vidoucí, byly v poměru k obecné a nejasné ideji krásy, byl by to nepochybně případ zvláštní a naprosto nepředvídaný. Fancioulle byl toho večera dokonalou idealizací, již nebylo možno nepovažovat za živou, možnou a skutečnou. Ten šašek chodil sem tam, smál se, plakal, svíjel se s nezničitelnou aureolou kolem hlavy, aureolou neviditelnou pro

všechny, ale viditelnou pro mne, a v níž se mísily v podivném sloučení paprsky Umění a Sláva Mučednická. Fancioulle mi dokázal vzrušujícím, nezvratným způsobem, že opojení Uměním dovede spíše než každé jiné zastřít hrůzy propasti; že génius může na kraji hrobu hrát komedii s radostí, jež mu, ztracenému v ráji vylučujícím každou myšlenku na hrob a záhubu, zabráňuje vidět ten hrob.

Všechno to obecenstvo, třebaže velice blaseované a frivolní, podlehl brzo všemohoucí vládě umělcově. Nikdo již nesnil o smrti, o smutku, o popravách. Každý se klidně oddal mnohonásobným rozkoším, jež poskytuje pohled na mistrovské dílo živého umění. Výbuchy radosti a obdivu otrásaly po několikrát klenbami budovy se silou trvalého hromobití. Sám Kníže, opojen, mísil svůj potlesk s potleskem svého dvora.

Však pro bystré oko přece jeho opojení nebylo zcela čisté. Cítil se snad přemoženým ve své despotické moci? pokořeným ve svém umění děsit srdce a umrtvovat duchy? zklamaným svými nadějemi a zesměšněným svými domněnkami? Takovéto předpoklady ne právě odůvodněné, ale ne tak naprosto neodůvodnitelné, míhaly se mi v duchu, když jsem pozoroval obličej Knížete, na němž nová bleďost stále připojovala se k obvyklé jeho bleďosti, tak jako sníh se připojuje ke sněhu. Jeho rty se stále více svíraly, jeho oči zažíhaly se vnitřním ohněm, podobným ohni žárlivosti a záští, zatímco ostentativně tleskal talentu svého bývalého přítele, divného šaška, který si tak dobře šaškoval smrt. Jedné chvíle spatřil jsem, kterak Jeho Výsost se kloní k malému pážeti, stojícímu za ním, a šeptá mu něco do ucha. Šelmovská tvář hezkého dítěte se ozářila úsměvem; na to opustil rychle knížecí lóži, jako by chtěl provést neodkladné nařízení.

O několik minut později ostré, dlouhé zapísknutí přerušilo Fancioulla v jednom z nejlepších okamžiků, a rozrylo zároveň srdce i sluch. A z místa sálu, odkud trysklo toto neočekávané pohanění, vyběhlo do koridoru dítě s přidušeným smíchem.

Fancioulle, otřesený, probuzený ze svého snu, napřed zavřel oči, pak je skoro ihned otevřel, nesmírně rozšířené, pak otevřel ústa, jako

by chtěl křečovitě vydechnout, zapotácel se trochu kupředu, trochu dozadu, a pak se svalil mrtev na prkna.

Zda skutečně ta pišťalka, rychlá jako meč, připravila kata o kořist? Zda kníže sám tušil všechnu vražednou působivost svého žertu? Je dovoleno o tom pochybovat. Zda litoval svého drahého a nenahraditelného Fancioulla? Je příjemné a je slušno věřit tomu.

Provinilí velmožové potěšili se naposled divadlem. Téže noci byli sprovozeni ze světa.

Od té doby více mimů, právem oceněných v zemích, přišlo hrát na dvůr v ***, ale žádný z nich nemohl ani připomenout zázračný talent Fancioullův, ani vyšinout se až k téže *přízni*.

XXVIII. Falešný peníz

Když jsme se vzdalovali od trafiky, můj přítel pečlivě roztrídil své peníze; do levé kapsy u vesty vstrčil malé zlaté mince; do pravé drobné stříbrné peníze; do levé kapsy u spodků spoustu velkých sous, a konečně do pravé stříbrný dvoufrank, jež si byl zvláště prohlížel.

„Jak podivné a minutiesní rozdělování!“ pomyslí jsem si.

Potkali jsme chudého, jenž, třasa se, vztáhl k nám svou čapku. Neznám ničeho, co by více znepokojovalo než nemá výmluvnost těch úpěnlivých očí, v nichž se tají pro citlivého člověka, který v nich dovede číst, tolik pokory, tolik výčitek. Nalezne tam něco, co se přibližuje k té hloubce složitého citu, jaká se chví v zaslzených očích práskaného psa.

Almužna mého přítele byla značně větší než moje a já mu řekl: „Máte pravdu; po rozkoši být překvapen není větší rozkoše než ta, působit překvapení.“

„To byl falešný peníz,“ odpověděl klidně, jako na omluvu své marnotratnosti.

Ale v mém ubohém mozku, jenž stále je zaměstnán hledáním včerejšího dne (jakou to tíživou schopností mě příroda obdařila!),

vznikla náhle myšlenka, že podobné jednání mého přítele dá se ospravedlnit toliko touhou způsobit důležitou událost v životě toho chudáka, a snad i poznat různé následky, jež může způsobit falešný peníz v ruce žebračka. Nemohl by se mnohonásobit v mince právě? Nemohl by jej také připravit do vězení? Krčmář, pekař například, mohl by ho snad dát zatknout jako penězokaze nebo šířitele falešných peněz.

A právě tak dobře falešný ten peníz snad by byl pro chudého, malého spekulanta zárodkem bohatství na několik dní. A tak má fantazie šla dále, propůjčujíc křídla duchu mého přítele a odvozujíc všechny možné závěry ze všech možných předpokladů.

Ale on náhle přerušil moje snění, chápaje se mých vlastních slov: „Ano, máte pravdu; není sladší rozkoše než překvapit někoho tím, že mu dáme více, než doufal.“

Pohleděl jsem mu upřeně do očí a byl jsem poděšen, když jsem viděl, že jeho oči září nepopěrnou bezelstností. Tu jsem pochopil jasně, že chtěl učinit zároveň dobrý skutek a dobrý obchod, získat čtyřicet sous a srdce Pána Boha; ekonomicky dobýt ráje, a konečně, zadarmo přijít ke cti, že je dobročinným člověkem. Byl bych mu skoro odpustil touhu po zločinné rozkoši, již, jak jsem se právě domníval, byl schopen; bylo by se mi to zdálo podivným, zvláštním, že se baví kompromitováním chudáků; ale nikdy mu neodpustím nezaplnost jeho výpočtu. Nelze to nikdy omluvit, že je člověk špatný, ale leží v tom jakási zásluha, vědět, že jím jest; a nejneodpustitelnější špatnost je, dopouštět se zla z hlouposti.

XXIX. Velkomyslný hráč

Včera, mezi davem na boulevardu, pocítil jsem, že se mne dotkla tajemná Bytost, již vždy jsem toužil seznat a již jsem ihned poznal, ač jsem jí nikdy nespátřil. Měl patrně sám vůči mně podobnou touhu, neboť, jda mimo, na mne významně mrkl; rychle jsem ho poslechl. Pozorně jsem krácel za ním a brzy jsem sestoupil za ním do

podzemního bytu, oslňujícího, kde skvěl se přepych, jemuž přibližný příklad nemohlo poskytnout žádné z nejvznešenějších obydlí v Paříži. Zdálo se mi podivné, že jsem mohl tak často chodit kol toho nádherného doupěte, aniž bych si byl všiml jeho vchodu. Zde vládla vybraná, až opojná atmosféra, jež působila skoro okamžité zapomenutí vši odporné hrůzy života; zde to dýchalo pochmurným blaženstvím, analogickým tomu, jež asi zakoušeli ti, kteří pojedli lotosu, když, vystupující z lodi na okouzleném ostrově, ozářeném svity věčného odpoledne, cítili, kterak se v nich rodí, při omamujících zvucích melodických kaskád, touha nespátřit již nikdy svoje penaty, své ženy, své děti a nikdy již nevstoupit na vzduté vlny moře.

Byly tam podivné tváře mužů a žen, poznamenané osudnou krásou, o nichž se mi zdálo, že jsem je již viděl v dobách a v zemích, na něž jsem naprosto nedovedl si přesně vzpomenout a jež ve mně budily spíše bratrskou sympatii než tu bázeň, jež vzniká pravidelně při spatření neznámého. Kdybych se chtěl pokusit definovat nějakým způsobem podivný výraz jejich zraků, řekl bych, že nikdy jsem neviděl zraků silněji se lesknoucích hrůzou před nudou a nesmrtelnou touhou cítit, že žijí.

Usedající, já a můj hostitel, byli jsme již dokonalí staří přátelé. Pojedli jsme a napili se přes míru všech možných druhů neobyčejných vín, a což bylo neméně neobyčejné, zdálo se mi po několika hodinách, že nejsem o nic více opilý než on. Mezitím hra, tato nadlidská rozkoš, přerušovala v různých intervalech naše hojné popíjení a musím říci, že jsem hrál a prohrál svou duši v několika partiích s heroickou bezstarostností a lehkostí. Duše jest něco tak nehmotného, tak často zbytečného a leckdy i nepříjemného, že jsem při této prohře byl jen o málo méně dojat, než kdybych byl ztratil na procházce svou navštívenku.

Pokuřovali jsme zdlouha několik doutníků, jejichž chutnost a nepřírovnatelný parfum probouzel v duši nostalgii po neznámé zemi a neznámém štěstí, a já, opojen vši tou rozkoší, odvážil jsem se, v návalu důvěrnosti, jež se nezdála být mu nepříjemnou, zvolat,

chopiv se číše plné až k okraji: „Na vaše nesmrtelné zdraví, starý Kozle!“

Hovořili jsme také o vesmíru, o jeho stvoření a o jeho příští zkáze; o té veliké myšlence století, totiž o pokroku a možnosti zdokonalení a vůbec o všech formách lidské domýšlivosti. O tomto sujetu Jeho Výsost byl nevyčerpatelný v lehkých a nevývratných vtipech a vyjadřoval se s takovou příjemností mluvy a klidem při svém čtveráctví, jaký jsem neshledal ani u nejslavnějších causerů světa. Vysvětlil mi absurdnost různých soustav filozofických, které až posud opanovaly lidský mozek, ba ráčil mi svěřit několik základních principů, jichž dobrodiní a vlastnictví mi nesluší sdílet s nikým. Nestěžoval si nikterak, že požívá špatné pověsti ve všech dílech světa, a ujistil mě, že jemu samému nejvíce záleží na zničení *pověry*, a přiznal se mi, že jen jednou se bál o svou vlastní moc, a to tenkrát, když slyšel kazatele, důvtipnějšího než jeho spolubratři, volat na kazatelně: „Drazí bratři, nezapomínejte nikdy, až uslyšíte vychvalovat pokrok osvěty, že nejkrásnější lstí ďáblou jest, přesvědčit vás, že neexistuje.“

Vzpomínka na tohoto slavného řečníka přivedla nás přirozeně na hovor o akademiích a můj podivný společník mi tvrdil, že v mnohých případech neopovrhne tím, inspirovat péro, slovo a svědomí pedagogů, a že je skoro vždycky osobně, ač neviditelně, přítomen všem zasedáním akademií.

Tolik laskavosti mi dodalo odvahy a já se otázel, jak se daří Bohu a zda ho nedávno viděl. Odpověděl s bezstarostností, v níž byl jakýsi odstín smutku: „Pozdravujeme se, když se potkáme, ale jako dva staří šlechtici, v nichž vrozená uhlazenost nedovede zahladit docela vzpomínku na staré zášti.“

Pochybují, že jeho Výsost dala vůbec někdy tak dlouhou audienci prostému smrtelníku, a bál jsem se, abych ji nezneužíval. Konečně, když zimou se chvějící zoře bělostí polila okna, ta slavná osobnost, již tolik básníků opěvá a již tolik filozofů slouží a k její slávě nevědomky pracuje, mi pravila: „Chci, abyste si zachoval dobrou vzpomínku na mne, a chci vám dokázat, že Já, o němž se praví tolik zlého, jsem také někdy *dobrý chlap*, abych užil jednoho z vašich

sprostých výrazů. Abych nahradil nenahraditelnou ztrátu vaší duše, již jste utrpěl, daruji vám výhru, již byste byl získal, kdyby vám bylo štěstí přálo, totiž možnost ulehčit si a přemáhat po celý život tu bizarní chorobu Nudy, která jest pramenem všech vašich neduhů a všech vašich bídných pokroků. Nikdy se ve vás neprobudí touha, abych vám nepomohl ji uskutečnit; budete zahrnut lichocením, ba zbožňováním; stříbro, zlato, diamanty, báječné paláce vás vyhledají a budou vás prosit, abyste je přijal, aniž byste se namáhal získat je. Změníte vlast a krajinu tak často, jak vám to bude kázat vaše fantazie; budete se zpíjet rozkošemi, bez únavy, v rozkošné zemi, kde je vždy teplo a kde ženy voní tak sladce jako květiny – a tak dále, a tak dále...“ dodal vstávaje a propouštěje mě s laskavým úsměvem.

Kdybych se nebyl bál pokořit se před tak velkým shromážděním, byl bych rád padl k nohám toho velkomyslného hráče, abych mu vzdal dík za jeho neslýchanou štědrost. Ale když jsem jej opustil, ponenáhlu vrátila se do mých prsou nezhojitelná nedůvěra; neodvažoval jsem se již věřit v tak zázračné štěstí a uléhaje a modle se ještě ze starého hloupého zvyku, opakoval jsem v polospánku: „Můj Bože! Pane a Bože můj! dej, ať mi ďábel dostojí v slovu!“

XXX. Šňůra

EDUARDU MANETOVÍ

„Iluze,“ pravil mi přítel, „jsou snad tak nespočetné jako vztahy lidí mezi sebou nebo jako vztahy lidí a věcí. A když iluze zmizí, to jest, když vidíme bytost nebo fakt tak, jak existuje mimo nás, zakoušíme bizarní pocit, z polovice lítost pro zmizelý fantom, z polovice příjemné překvapení nad novinkou, nad skutečným faktem. Je-li nějaký zjev samozřejmý, všední, vždycky podobný takové povahy, že se v ní nelze mýlit, je to mateřská láska. Jest právě tak nesnadno předpokládat matku bez lásky mateřské jako světlo bez tepla; což není úplně oprávněno přičítat lásce mateřské všechny činy i slova matky,

vztahující se na její dítě? A přece poslyšte tuto historku, při níž jsem byl podivně mystifikován nejpřirozenější iluzí.“

„Mé malířské zaměstnání mne nutí k bedlivému pozorování tváří, fyziognomií, jež se mi naskytnou na cestě, a vy víte, jakou rozkoš shledáváme v té schopnosti, která činí život v našich očích živějším a význačnějším než je pro ostatní lidi. V odlehlé čtvrti, kde bydlím a kde rozsáhlé a drnem porostlé prostory ještě oddělují stavení, často jsem si všímal hochů, jehož ohnivý čtverácký obličej mě hned zaujal víc než všechny ostatní. Byl mi nejednou modelem a já ho přeměnil brzo v malého cikána, brzy v mytologického Amora. Dal jsem mu do ruky tulácké housle, trnovou korunu a hřebíky utrpení Páně i Erotovu pochodeň. Konečně se mi všecko taškárství toho uličníka tak zalíbilo, že jsem prosil jednoho dne jeho rodiče, chudé to lidi, aby mi ho laskavě přenechali, slibuje, že ho budu dobře šatit, že mu budu dávat něco peněz a že mu neuložím jiného namáhání, než aby čistil mé štětce a obstaral mé pochůzky. Ten hoch, když byl umyt, stal se roztomilým a život, který vedl u mne, zdál se mu rájem proti tomu, jež byl nucen vést ve špinavé díře otcovské. Jen to musím říci, že ten malý klučina mne leckdy překvapil neobyčejnými krizemi předčasného smutku a že dal brzo najevo nemírnou náklonnost k cukru a likérům, takže jednoho dne, kdy jsem konstatoval, že přes četná napomenutí zase spáchal novou takovou loupež, pohrozil jsem mu, že ho pošlu zpět k rodičům. Pak jsem odešel a mé záležitosti zdržely mě dosti dlouho mimo dům.

Jak jsem byl zděšen a ohromen, když jsem se vrátil domů, a první předmět, jenž padl mi do očí, byl můj malý klučík, čtverácký společník mého života, oběšený na výplni skříně! Jeho nohy dotýkaly se skoro podlahy; židle, kterou patrně nohou odkopl, byla poražena vedle něho; jeho hlava byla konvulsivně nachýlena k ramenu; jeho napučený obličej a jeho oči, široce rozevřené s děsivou strnulostí, mně způsobily zpočátku iluzi života. Odříznout jej nebyla věc tak snadná, jak byste mohl myslit. Byl již velice ztuhlý a já měl v sobě nevysvětlitelný odpor proti tomu, pustit jej prudce na zem. Bylo třeba jej celého podržet jednou rukou a druhou přeríznout šňůru.

Ale to nebylo ještě všecko; ta potvůrka vzala provázek velmi tenký, který se zaryl hluboko do masa, a nyní bylo nutno tenkými nůžkami hledat šňůru mezi oběma oteklými, abych mu uvolnil krk.

Opominul jsem vám říci, že jsem živě volal o pomoc, ale všichni moji sousedé odepřeli mi pomoci, jsouce v tom věrní zvykům civilizovaného člověka, jenž nikdy, nevím proč, nechce se plést do záležitostí oběšence. Konečně přišel lékař, jenž prohlásil, že dítě je mrtvo již několik hodin. Když pak jsme chtěli jej svléci, abychom mu oblékli rubáš, mrtvola byla tak ztuhlá, že vidouce, že není možno ohnout údy, musili jsme rozškubat šaty, abychom jí je odňali.

Komisař, jemuž přirozeně jsem musil oznámit neštěstí, pohlédl na mne úkosem a řekl: „To je podezřelé,“ patrně ze zastaralé touhy a stálého zvyku nahánět strach při každé příležitosti, vinným jako nevinným.

Ještě zbývalo vyplnit poslední úlohu; samo pomyšlení na to mi působilo hroznou úzkost: bylo nutno dát zprávu rodičům. Nohy mi vypovídaly službu. Konečně jsem nabyl té odvahy. Ale k mému velkému úžasu matka byla chladná a ani jediná slza nevytryskla z koutku jejího oka. Přičítal jsem tuto zvláštnost právě tomu zděšení, jež asi zakoušela, a vzpomněl jsem si na známou sentenci: „Nejhroznější bolest je bolest nemá.“ Otec upokojil se tím, že řekl polo tupě, polo snivě: „Konečně, snad je to tak lépe; byl by tak jako tak špatně skončil.“

Zatím tělo leželo na mé pohovce a já s pomocí jedné služky jsem se zaměstnával posledními přípravami, když matka vstoupila do ateliéru. Chtěla prý vidět mrtvolu svého syna. Nemohl jsem jí opravdu zabránit, aby se neopíjela svým neštěstím a odepřít jí tuto poslední a smutnou útěchu. Pak mě požádala, abych jí ukázal místo, kde se její hošík oběsil. „Oh! nikoli! paní,“ odpověděl jsem jí, „to by vám způsobilo bolest.“

A jak mé oči mimovolně se obrátily k osudné skříni, upozoroval jsem s hnusem, v nějž se mísily hrůza a hněv, že hřebík zůstal vězet v boku skříně s dlouhým kusem šňůry, která posud visela až na zem. Skočil jsem rychle, abych vytrhl poslední stopy neštěstí,

a vtom, když jsem ji chtěl vyhodit otevřeným oknem, ubohá ta žena chytila mě za ruku a řekla hlasem, jemuž nebylo lze odporovat: „Oh! pane! nechte mi to! prosím vás o to! snažně vás prosím!“ Její zoufalost ji patrně učinila tak šílenou, že zahořela něžností k tomu, co sloužilo za nástroj smrti jejího syna, a chtěla to podržet jako hroznou a drahou relikvii. A zmocnila se hřebíku i provázku.

Konečně! konečně! vše bylo odbyto. Zbývalo mi již jen dát se znovu do práce, ještě horlivěji než obyčejně, abych pomalu zahnal tu malou mrtvolu, jež stále se vracela v záhyby mého mozku a jejíž fantom mě unavoval svými velikými upřenými očima. Ale nazítří jsem obdržel celý balík psaní; jednak od nájemníků ze svého domu, několik pak ze sousedních domů; jeden z prvního patra; druhý z druhého; jiný zase z třetího, a tak to šlo dále, některé položertovným stylem, jako by chtěly zakrýt zdánlivým žertováním upřímnost své žádosti; jiné nemotorně drzé a bez pravopisu, ale všechny směřující k jednomu cíli, totiž obdržet ode mne kus neblahé šňůry. Mezi podepsanými bylo, musím to říci, více žen než mužů; ale všichni, věrte mi, nenáleželi k nízké a sprosté třídě lidí. Schoval jsem si ty listy.

A tu náhle se mi rozbřesklo v mozku a já pochopil, proč matce tolik na tom záleželo, aby mi vyrvala ten provázek a jakým obchodem hodlala se utěšit.

XXXI. Náklonnosti

V krásné zahradě, kde paprsky podzimního slunce zdály se zdržovat s rozkoší, pod zelenavou již oblohou, na níž plula zlatá oblaka jako putující kontinenty, čtyři krásné děti, čtyři hoši spolu hovořili, nabaživše se patrně hry.

Jeden pravil: „Včera mě zavedli do divadla. Ve velkých a smutných palácích, za nimiž je vidět nebe a moře, mužové, ženy, vážní a smutní, ale o mnoho krásnější a mnohem lépe oděni než ti, které vidíme všude, mluví zpěvavým hlasem. Vyhrožují si, úpěnlivě pro-

sí, trápí se a často kladou ruku na dýku, zastrčenou za pasem. Ach! to je velmi krásné! Ženy jsou mnohem krásnější a mnohem větší než ty, které nás doma navštěvují, a ač se svýma velkýma vpadlýma očima a se svými rozpálenými tvářemi hrozně vypadají, nelze se ubránit, aby je člověk nemiloval. Je ti úzko, je ti do pláče, a přece jsi spokojen... A pak, co je nejpodivnější, máš chuť šatit se týmž způsobem, dělat a říkat totéž a mluvit týmž hlasem..."

Jeden ze čtyř hochů, který již po několik sekund neposlouchal řeč svého druha a hleděl s podivuhodnou upřeností na nevím který bod nebes, řekl náhle: „Podívejte se, podívejte se tamhle...! Vidíte *ho*? Sedí na tom malém, osamělém obláčku ohnivé barvy, jenž tiše putuje. I *on*, zdá se, jako by i *on* na nás pohlížel.“

„Ale kdo?“ otázali se ostatní.

„Bůh!“ odpověděl s přízvukem dokonalého přesvědčení. „Ach! již je velmi daleko; za chvíli již ho nebudete moci vidět. Patrně cestuje, aby navštívil všechny země. Hleďte, právě miji tu skupinu stromů, která je skoro na obzoru... a teď sestupuje za tou kostelní věží... Ah! již ho není vidět!“ A dítě zůstalo dlouho obráceno na tu stranu, dívajíc se upřeně na čáru, oddělující zemi od nebe, očima, v nichž zářil nevyslovitelný výraz extáze a lítosti.

„Je to hlupák se svým Pánem Bohem, kterého jen on sám může vidět!“ pravil třetí, jehož celá osobička se vyznačovala zvláštní živostí a životností. „Já vám budu vypravovat, kterak se mi přihodilo něco, co se vám nikdy nepřihodilo, a je to trochu zajímavější než vaše divadlo a vaše obláčky. Před několika dny vzali mě rodiče spolu na cestu, a poněvadž v hospodě, v níž jsme se zastavili, nebylo dosti postelí pro nás všechny, bylo ustanoveno, že budu spát v jednom lůžku se svou vychovatelkou.“ Přitáhl své druhy blíž k sově a mluvil tlumeně. „To je vám zvláštní, nespát sám a být v jednom lůžku se svou vychovatelkou potmě. Když jsem nemohl spát, bavil jsem se tím, že jsem ji hladil, zatímco ona spala, po ruku, po šíji a po ramenou. Ona má krk a ruce mnohem silnější než všechny ostatní ženy a pleť její je tak hebká, tak hebká, že byste řekli, že je to papír na psaní nebo hedvábný papír. Působilo mi to takovou rozkoš, že

bych byl dlouho pokračoval, kdybych byl neměl strach, strach předně, že ji probudím, a pak ještě strach, já nevím z čeho. Pak ponořil jsem hlavu do jejích vlasů, jež jí visely na záda, husté jako hřívá, a ty voněly tak krásně, ujišťuji vás, jako právě nyní květiny v této zahradě. Až budete moci, zkuste to udělat jako já, a uvidíte!”

Mladý autor tohoto zázračného odhalení měl při vypravování své povídky vyvalené oči v jakémsi omámení nad tím, co posud pociťoval, a paprsky zapadajícího slunce, proklouznuvší rusými kadeřemi jeho rozčuchaného vlasu, tam zažihaly jakousi sirnatou aureolu vášně. Bylo lehké uhádnout, že tento hoch nebude mařit svůj život hledaje Božství v oblacích a že je častěji nalezne jinde.

Konečně čtvrtý řekl: „Víte, že se doma příliš nebavím; nikdo mě nikdy nevodí do divadla; můj poručník jest příliš lakomý; Bůh nezabývá se mnou a mými strastmi, ani nemám krásnou vychovatelku, s kterou bych se mazlil. Často se mi zdálo, že mou rozkoší bude kráčet vždy přímo vpřed, aniž bych věděl kam, aniž by se kdo o to staral, a vidět vždy nové země. Nejsem nikdy nikde spokojen a myslím vždy, že jinde bych byl spokojenější než tam, kde jsem. Nuže! Viděl jsem na posledním výročním trhu v sousední vesnici tři lidi, kteří žijí tak, jak já bych chtěl žít. Vy ostatní jste si jich nevšimli. Byli velcí, skoro černí a velice hrdí, ač byli v hadrech, a bylo vidět, že nikoho nepotřebují. Jejich velké temné oči se úplně rozzářily, když oni hráli; hráli způsobem tak překvapujícím, že bylo člověku brzo do tance, brzo do pláče či do obojího najednou a že by se člověk skoro zbláznil, kdyby poslouchal příliš dlouho. Jeden jezdil smyčcem na svých houslích a zdálo se, že vypravuje nějaký zármutek, druhý, skákaje paličkou po strunách jakéhosi malého piana, které mu viselo na řemeni na krku, jako by se vysmíval bédování svého souseda, zatímco třetí udeřil občas na své činely s neobyčejnou divokostí. Byli tak spokojeni sami sebou, že pokračovali ve své divošské hudbě, i když dav se rozptýlil. Konečně sebrali svoje sous, naložili si svá zavazadla na záda a odešli. Já, chtěje vědět, kde bydlí, šel jsem z dálky za nimi, až na okraj lesa, kde jsem teprve pochopil, že nebydlí nikde.

Tu jeden řekl: „Máme postavit stan?“

„Věru ne!“ odpověděl druhý, „vždyť je tak krásná noc!“

Třetí počítaje příjem pravil: „Ti lidé nemají smysl pro hudbu a jejich ženy tančí jako medvědi. Naštěstí dřív než za měsíc budem v Rakousku, kde nalezneme roztomilejší lid.“

„Udělal bychom snad lépe, kdybychom zaměřili do Španělska; hle, roční doba pokročila, prchněme před deští a zavlažujme jen svá hrdla,“ řekl jeden ze druhých dvou.

Zapamatoval jsem si vše, jak vidíte; konečně vypili každý skleničku kořalky a usnuli, s čelem obráceným ke hvězdám. Napřed chtěl jsem je poprosit, aby mě vzali s sebou a naučili mě hrát na své nástroje; ale neodvážil jsem se, patrně proto, že je vždy velice těžko rozhodnout se k čemukoli, a také proto, že jsem se bál, že bych byl dopaden dříve, než bych se dostal z Francie.“

Tváře ostatních tří soudruhů, v nichž jevílo se málo zájmu, poučily mě, že ten hoch je již *nepochopen*. Hleděl jsem naň pozorně; v jeho oku a v jeho čele bylo cosi předčasně osudového, co vzdaluje obyčejně sympatii a co, nevím proč, vzbuzovalo mou do té míry, že okamžik měl jsem bizarní myšlenku, že snad mám bratra, jež sám neznám.

Slunce zapadlo. Slavná noc zaujala své místo. Děti se rozešly a každé šlo nevědomky, podle okolností a náhod, za svým zrajiným osudem, skandalizovat své bližní a gravitovat ke slávě či k bezectí.

XXXII. Thyrsus

FERENCI LISZTOVI

Co je to thyrsus? Ve smyslu morálním a poetickém je to sacerdotální odznak v ruce kněze nebo kněžky, oslavující božstvo, jehož jsou mluvčími a sluhy. Ale fyzicky je to jen hůl, pouhá hůl, chmelová tyčka, kůl révy, suchý, tvrdý a rovný. Kolem této hole v rozmarných závitcích pohrávají si a laškují stonky a květy, jedny vlnité a prcha-

vé, druhé skloněné jako zvonky nebo převrácené číše. Úžasná sláva tryská z této směsice čar a barev něžných nebo zářivých. Neřekl bys, že křivka a spirála dvoří se přímce a že tančí kolem ní v němém zbožňování? Neřekl bys, že všechny tyto delikátní korunky, všechny ty kalichy, výbuchy vůní a barev provozují mystické fandango kolem té hieratické hole? Než který nerozumný smrtelník odvážil by se rozhodnout, zda květy a úponky byly stvořeny pro tu hůl, či zda je ta hůl jen záminkou, aby dala lépe vyniknout kráse úponků a květů? Thyrsus je obrazem vašeho úžasného dualismu, mohutný a zbožňovaný mistře, drahý Bacchante mystické a vášnivé krásy. Nikdy nymfa, vydrážděná nepřemožitelným Bacchem, nezamávala svým thyrssem nad hlavami svých třesticích družek s takovou energií a s takovým rozmarem, s jakým vy proháníte svého genia nad srdci svých bratří. – Hůl, to je vaše vůle, přímá, pevná a nezdolná, květy, to je procházka vaší fantazie kolem vaší vůle; toť ženský živel, tvořící kolem mužského své zázračné piruety. Přímka a arabeska, úmysl a výraz, strnulost vůle, ohebnost slova, jednota cíle, různost prostředků, všemohoucí a nedělitelný amalgam genia, který analytik bude mít tu odpornou odvahu, to vše od sebe dělit a odlučovat?

Drahý Liszte, skrze mlhy, přes řeky, přes města, kde piana zpívají vaši slávu, kde knihtisk tlumočí vaši moudrost, ať jste kdekoli, v zářích věčného města či v mlhách snivých krajů, jimž útěchu skýtá Gambrinus, ať improvizujete zpěvy potěšení či nevýslovné bolesti či ať svěřujete papíru své abstrusní meditace, pěvče věčné Rozkoše a věčné Úzkosti, filozofe, básníku a umělce, pozdravuji vás v nesmrtelnosti!

XXXIII. Opíjejte se!

Je třeba být stále opilý. V tom je vše: toť jediná otázka. Abyste necítili strašlivé břímě Času, jež drtí vaše ramena a ohýbá vás k zemi, je třeba opíjet se bez oddechu.

Ale čím? Vínem, poezií nebo ctností, čím chcete. Ale opíjejte se.

A jestliže někdy na stupních paláce, na zelené trávě příkopu, v zasmušilé samotě své jizby, se probudíte, a opojení již ubylo či zmizelo, ptejte se větru, vlny v moři, hvězdy, ptáka, hodin, všeho, co zpívá, všeho, co mluví, ptejte se, kolik je hodin: a vítr, vlna v moři, hvězda, pták, hodiny vám odpoví: „Je hodina opojení. Nechcete-li být trýzněnými otroky Času, opíjejte se; opíjejte se bez ustání! Vínem, poezií nebo ctností, čím chcete.“

XXXIV. Již!

Již stokrát slunce, zářivé nebo zasmušilé, vytrysklo z té obrovské mořské kádě, jejíž břehy lze stěží postrehnout. Stokrát se, zářící nebo zamračené, opět ponořilo ve svou nesmírnou večerní lázeň. Již hezkých pár dní mohli jsme pozorovat protější stranu firmamentu a luštit nebeskou abecedu svých protinožců. A každý cestující vzdychal a reptal. Řekl bys, že přiblížení země přivádí jejich bolest v zoufalství. „Kdy už,“ říkali, „přestaneme spát spánkem, jímž otřásá mořská vlna, jež ruší vítr, který chrápe silněji než my? Kdy budeme moci zažívat v nehybné lenošce?“

Byli mezi nimi takoví, kteří mysleli na svůj krb, kteří litovali svých nevěrných a protivných žen a svého křiklavého potomstva. Obraz vzdálené země přiváděl všechny v takové šílenství, že by byli, myslím, jedli trávu s větším nadšením než dobytek.

Konečně byl ohlášen břeh; a viděli jsme, přibližující se, že je to nádherná, oslnivá země. Zdálo se, že hudba života odtamtud zaznívá v neurčitém šumění a že z těch břehů, bohatých na zeleň všedních odstínů, vydychuje na několik mil rozkošná vůně květin a ovoce. Ihned se všichni zaradovali a každý potlačil svůj špatný rozmar. Na všechny hádky se zapomnělo, všechny vzájemné křivdy byly odpuštěny; smluvené souboje byly vyhlazeny z paměti a hněvy odlétly jako kouř.

Já jediný byl smuten, nepochopitelně smuten. Podobaje se knězi, jemuž bylo urváno jeho božství, nemohl jsem bez žalné hořkosti odpoutat se od toho moře tak hrůzně svůdného, od toho moře tak nekonečně měnlivého v své ohromující prostotě, od toho moře, které zdá se v sobě obsahovat a zobrazovat svými hrami, svým chováním, svým vztekem i svými úsměvy rozmary, agonie a extáze všech duší, které žily, žijí a budou žít!

Louče se s touto nepřírovnatelnou krásou, cítil jsem se až k smrti sklíčeným; a proto, když každý z mých soudruhů řekl: *konečně*, já mohl zvolat jen: *již!*

A přece byla to země, země se svým hlukem, svými vášněmi, svým pohodlím, se svými slavnostmi; byla to země bohatá a skvělá, plná slibů, jež nám vysílala tajemnou vůni růží a pižma, země, odkud hudba života k nám doléhala v milostném šumění.

XXXV. Okna

Kdo hledí zvenčí dovnitř otevřeným oknem, nevidí nikdy tolik jako ten, jenž pohlíží do okna zavřeného. Není hlubšího a více oslňujícího předmětu, než okno osvětlené svíčkou. To, co je možno spatřit v sluneční záři, je vždy méně zajímavé než to, co se děje za skleněnou tabulí. V té černé nebo rozzářené díře žije život, sní život, trpí život.

Přes vlny střech rozeznávám letitou ženu, již vrásčitou, vždy skloněnou nad čímsi, nikdy nevycházející z domu. Z jejího obličej, z jejího šatu, z jejího gesta, skoro z ničeho sestrojil jsem si historii této ženy, či spíše její legendu, a někdy s pláčem ji vypravuji sám sobě.

Kdyby to byl býval nějaký ubohý stařec, byl bych si sestrojil tu jeho právě tak snadno.

A uléhám, jsa hrd, že jsem žil a trpěl v jiných než v sobě samém.

Snad mi řeknete: „A jsi jist, že tato legenda je pravdivá?“ Co záleží na tom, jaká snad je skutečnost mimo mne, jestliže mi pomohla žít a cítit, že jsem a co jsem?

XXXVI. Touha malovat

Snad nešťastný člověk, ale šťastný umělec, jež rozdírá touha!

Hořím touhou namalovat tu, která se mi objevila tak zřídka a jež uprchla tak rychle, jako krásná zelená věc prchá dozadu za cestovatelem unášeným do noci. Jak tomu již dávno, co zmizela!

Je krásná a víc než krásná; překvapuje. Čern na ní převládá; a vše, co inspiruje, je noční a hluboké. Její oči jsou dvě jeskyně, kde neurčitě jiskří tajemství, a její pohled ozařuje jako blesk: je to výbuch ve tmách.

Přirovnal bych ji k černému slunci, kdybychom si mohli představit černou hvězdu, vylévající světlo a štěstí. Ale ona připomíná nám spíše lunu, jež ji bezpochyby poznamenala svým hrozným vlivem; nikoli bílou lunu idyl, jež se podobá chladné nevěstě, ale lunu příšernou a opojnou, zavěšenou v bouřlivé noci a o niž narážejí letící mraky; ne klidnou a diskrétní lunu, jež navštěvuje spánek čistých lidí, ale lunu strženou z nebe, přemoženou a vybouřenou, již thesalské čarodějnice nelítostně nutí, aby tancovala po zděšené trávě!

V jejím čítku bydlí neústupná vůle a láska ke kořisti. Avšak dole na této znepokojující tváři, kde pohyblivé nozdry vdechují neznámé a nemožné, propuká s nevýslovným půvabem smích velkých úst, červených a bílých a rozkošných, při nichž člověk sní o zázraku nádherné květiny, rozkvetlé na sopečné půdě.

Jsou ženy, jež budí chuť přemoci je a užít s nimi rozkoše; ale tato budí touhu umírat zvolna pod jejím pohledem.

XXXVII. Dobrodiní Luny

Luna, jež je rozmar sám, pohlédla oknem na tebe, když jsi spala ve své kolébce, a pravila sama k sobě: „To dítě se mi líbí.“

A sestoupila měkce po svém oblačném schodišti a beze zvuku pronikla okenními tabulemi. Pak se rozestřela po tobě s poddajnou něžností matky a položila své barvy na tvoji tvář. Tvé zorničky od toho zůstaly zelené a tvé líce neobyčejně bledé. Hledíce na tuto návštěvnici, oči tvé se bizarně zvětšily; a tak něžně ti stiskla hrdlo, že je ti od té chvíle navždy do pláče.

Zatím, v rozpětí své radosti, Luna naplnila celou komnatu jako fosforečná atmosféra, jako svítivý jed; a všechno toto živoucí světlo myslilo a pravilo: „Budeš věčně podléhat vlivu mého políbení. Budeš krásná podle mého způsobu. Budeš milovat to, co já miluji, a to co mne miluje: vodu, oblaka, mlčení a noc; nesmírné a zelené moře; beztvárovou a mnohotvárnou vodu; místo, kde nebudeš; milence, jež nepoznáš; nestvůrné květy; parfumy, při nichž se třeští; kočky, jež se svíjejí na pianech a jež sténají jako ženy, hlasem drsným a sladkým.“

„A moji milenci budou tě milovat, moji dvořané budou se ti dvořit. Budeš královnou mužů se zelenýma očima, jejichž hrdlo jsem také stiskla ve svém nočním laskání; těch, kteří milují moře, nesmírné, bouřné a zelené, beztvárovou a mnohotvárnou vodu, místo, kde nejsou, ženu, již neznají, příšerné květiny, jež se podobají kadidelnicím neznámého náboženství, parfumy, jež ochromují vůli, a divoká a rozkošnická zvířata, která jsou emblémem jejich šílenství.“

A proto, zlořečené drahé rozmazlené dítě, ležím teď u tvých nohou, hledaje v celé tvé osobě odlesk toho strašného božství, té osudné kmotry, té, jež otravou kojila všechny *náměsíčníky*.

XXXVIII. Která je ta pravá?

Znal jsem jakousi Benediktu, jež plnila atmosféru ideálem a jejíž oči šířily touhu po velikosti, po kráse, po slávě a po všem tom, co nám dává víru v nesmrtelnost.

Leč tato zázračná dívka byla příliš krásná, aby mohla dlouho žít, a také zemřela za několik dní po tom, co jsem ji poznal, a já sám ji pochoval jednoho dne, kdy jaro rozhoupalo svou kadidelnici i na

hřbitovech. Já to byl, jenž ji pochoval, pevně uzavřenou do rakve ze dřeva vonného a neporušitelného jako indické truhlice.

A jak mé oči utkvěly na místě, kde byl zakopán můj poklad, spatřil jsem náhle osůbku, jež podobala se neobyčejně zesnulé a jež dupajíc po čerstvé hlíně s hysterickou a bizarní prudkostí pravila s výbuchem smíchu: „Já jsem ta pravá Benedikta! Já jsem ta pověstná potvora! A za trest, za své bláznovství a za svou slepotu budeš mne milovat takovou, jaká jsem!“

Leč já v zuřivosti odpověděl: „Ne, ne, ne!“ A abych dodal většího důrazu svému odmítnutí, dupnul jsem tak prudce o zem, že má noha se zabořila až po koleno v čerstvý hrob a že, jako vlk chycený do pasti, jsem připoután, snad navždy, ke hrobu ideálu.

XXXIX. Ušlechtilý oř

Je velice ohyzdná. A přece je rozkošná!

Čas a Láska ji poznamenaly svými drápy a krutě ji poučily, co mládí a svěžesti odnáší každá minuta a každý polibek.

Jest vskutku ohyzdná; je to mravenec, pavouk, chcete-li, ba i kostlivec; ale je to také zázračný nápoj a čarodějný lék; zkrátka ona jest rozkošná.

Čas nemohl zlomit jiskrnou harmonii její chůze, ani nezničitelnou eleganci její struktury. Láska neporušila příjemnost jejího dětského dechu; a Čas nevyrval ničeho z jejího hojného vlasu, odkud dýše v divých parfumech všechna čertovská životnost francouzského Jihu: Nîmes, Aix, Arles, Avignon, Narbonne, Toulouse, města požehnaná sluncem, láskou dýšící a roztomilá!

Čas a Láska do ní marně zatínaly svoje zuby; v ničem nezmenšily neurčitý, ale věčný půvab její chlapecké hrudi.

Sešlá snad, ale ne unavená, a vždy heroická připomíná ty čistokrevné oře, jež oko opravdového amatéra rozezná, třeba byli zapřaženi k nájemnému kočáru nebo k těžkému vozu.

A pak, ona je tak sladká a tak horoucí! Miluje, jako milujeme na podzim; řekl bys, že známky blížící se zimy zažívají v jejím srdci nový oheň, a v otrocké oddanosti její něhy není nikdy nic unavujícího.

XL. Zrcadlo

Jakýsi strašně ohyzdný člověk vejde a dívá se na sebe do zrcadla.

„Proč hledíte na sebe do zrcadla, vždyť nemůžete se tam vidět, aniž byste byl zarmoucen?“

Ten strašně ohyzdný člověk mi odpovídá:

„Pane, podle nesmrtelných zásad z devětaosmdesátého všichni lidé mají stejná práva; tedy i já mám právo dívat se do zrcadla; zda s radostí či nelibostí – to je věcí jen mého svědomí.“

Ve jménu zdravého rozumu měl jsem nepochybně pravdu já; ale ze stanoviska zákona on nebyl v nepravu.

XLI. Přístav

Přístav jest rozkošný útulek pro duši unavenou zápasy života. Rozpětí nebes, pohyblivá architektura oblaků, měnivě zbarvení moře, jiskření majáků jsou prizmatem, kupodivu schopným bavit oči a nikdy neunavovat. Svižné formy lodí se složitým lanovím, jež vlny uvádí v harmonické houpání, udržují v duši dojem rytmu a krásy. A pak, především, je v tom jakási tajemná a aristokratická rozkoš pro toho, kdo nemá již ani zvědavosti, ani ctižádosti, když, leže na vyhlídce nebo odpočívaje na molu, pozoruje všechny ty pohyby těch, kteří odjíždějí, a těch, kteří se vracejí, těch, kteří mají ještě sílu chtít, touhu cestovat nebo se obohacovat.

XLII. Portréty milenek

V mužském boudoiru, totiž v kuřárně náležející k elegantní krčmě, pokuřovali a popíjeli čtyři muži. Nebyli vlastně ani staří, ani mladí, ani hezcí, ani oškliví; ale ať staří nebo mladí, měli onu distingvovanost, kterou nelze nepoznat, cosi nepopsatelného, ten chladný a výsměšný smutek, jenž jasně praví: „Mnoho jsme žili, a hledáme, co bychom mohli milovat a ctít.“

Jeden z nich převedl hovor na ženy. Bylo by bývalo filozofičtější nemluvit o nich vůbec; ale jsou duchaplní lidé, kteří, napijí-li se, nepohrdají banální konverzací. Posloucháme tedy toho, jenž mluví, tak jako bychom poslouchali taneční hudbu.

„Všichni muži,“ pravil, „prošli stářím Cherubína; jest to doba, kdy místo dryád objímáme bez hnusu kmen dubů. To je první stupeň lásky. Na druhém stupni počínáme se vybírat. Moci uvažovat, to je už dekadence. Tehdy hledáme rozhodně krásu. Já pro svou osobu, pánové, jsem hrd na to, že již odedávna jsem došel k přechodné době třetího stupně, kdy krása sama již nepostačuje, není-li okořeněna parfumem, ozdobou et cætera. Ba přiznám se, že toužím leckdy, jako po neznámém štěstí, po čtvrtém stupni, jež musí vyznačovat naprostý klid. Ale po celý svůj život, vyjímaje onen věk Cherubína, byl jsem více než kdokoli jiný citlivý k té rozčilující hlouposti a dráždící prostřednosti žen. Co nejvíc miluji na zvířatech, je bezelstnost. Posuďte tedy, co jsem asi vytrpěl od své poslední milenky.

Byla levobočkem jednoho knížete. Krásná, rozumí se samo sebou; jinak – proč bych se jí byl zmocnil? Ale ona kazila tuto velikou přednost nevhodnou a zruďnou ctižádostí. Byla to žena, jež si chtěla vždy hrát na muže. „Vy nejste muž! Ach! Kdybych byla mužem! Z nás obou jsem já mužem!“ Takové byly nesnesitelné refrény, vycházející z těch úst, z nichž bych si byl přál vidět vylétat jen písňě. Nechal-li jsem vyklouznout slova podivu o knize, básni nebo opeře, pravila ihned: „Vy snad myslíte, že je to velmi silné? co vy víte, co je silné?“ a argumentovala.

Jednoho krásného dne se vrhla na chemii; a to tak, že mezi jejími a svými ústy jsem od té doby nalézal skleněnou masku. A při tom všem velice upejpává. Dotekl-li jsem se jí někdy trochu příliš zamilovaným gestem, svíjela se jako znásilněná citlivka.“

„Jak to skončilo?“ pravil jeden z ostatních tří. „Nevěděl jsem, že jste tak trpělivý.“

„Bůh vložil lék do nemoci samé,“ pokračoval. „Jednou našel jsem tuto Minervu vyhladovělou po ideální síle v tête-à-tête se svým sluhou, a to v situaci, jež mě nutila diskrétně se vzdálit, aby se nemusili rdít. Večer jsem je oba propustil, vyplativ jim nedoplatky jejich gáze.“

„Pokud se mne týče,“ uchopil se slova ten, jenž byl přerušil, „mohu si stěžovat jen na sebe sama. Štěstí přišlo ke mně a já je nepoznal. V poslední době mi osud popřál rozkošnou ženu, jež byla tím nejsladším, nejpokornějším a nejoddanějším tvorem, vždy ochotna! a to bez entuziasmu! „Velice ráda, je-li vám to příjemno.“ To byla její obyčejná odpověď. Kdybyste dali baštonádu této zdi či této pohovce, vyloudili byste z nich více vzdechů, než vyloudily z prsou mé milenky záchvaty nejšilenější lásky. Po celoročním soužití se mi přiznala, že nepoznala nikdy rozkoše. Tento nerovný souboj se mi hnusil a tato nepřirovnatelná dívka se provdala. Později mne napadlo zase ji spatřit, a tu mi pravila, ukazujíc mi šest krásných dětí: ‚Hleďte, můj drahý příteli, jsouc ženou, jsem posud tak *pannou* jako tehdy, když byla jsem vaší milenkou.‘ Na této ženě se nic nezměnilo. Leckdy ji lituji: tu jsem si měl vzít!“

Ostatní se dali do smíchu a třetí vypravoval: „Pánové, poznal jsem rozkoše, jichž vy jste si snad nevšímalí. Míním komiku v lásce, komiku, jež nevylučuje obdiv. Já, myslím, obdivoval jsem se víc své poslední milence, než vy jste mohli milovat či nenávidět ty svoje. A každý se jí obdivoval právě jako já. Když jsme vstoupili do restaurantu, po chvilce každý zapomněl jíst, pozoruje ji. Ba i sklepníci a dáma z komptoiru pociťovali tuto nakažlivou extázi do té míry, že zapomínali na svoje povinnosti. Krátce, žil jsem nějaký čas v tête-à-tête se živoucím *fenomenem*. Ona kousala, drtila, hltala, požírala, ale

s úžasnou lehkostí a bezstarostností. Tak mne udržovala dlouho v extázi. Říkávala takovým sladkým, snivým, anglickým a romaneskním tónem: „Mám hlad!“ A tato slova opakovala ve dne v noci a ukazovala při tom ty nejkrásnější zoubky na světě, jež by vás byly dojaly a spolu rozveselily. Byl bych si mohl získat jmění, ukazuje ji po výročních trzích jako *žravou obludu*. Dobře jsem ji krmil; a přece mě opustila...”

„Nepochybně kvůli nějakému dodavateli potravin?“

„Cosí podobného, jakýsi úředník od intendance, jenž zaopatřil tomu nebohému dítěti nějakým dovedným kouskem denní porci několika vojáků. To jsem aspoň předpokládal.“

„Já,“ pravil čtvrtý, „vytrpěl strašné bolesti opakem toho, co se obvykle vyčítá egoistické samičce. Myslím, že nemáte práva, vy příliš šťastní smrtelníci, abyste si stěžovali na nedokonalosti svých milenek!“

To bylo proneseno tónem velice vážným, od muže vzezření jemného a rozvážného, fyziognomie skoro kněžské, naneštěstí ozářené světle šedýma očima, očima, jejichž pohled praví: „Já chci!“ nebo: „Musí to být,“ nebo docela: „Já neodpouštím nikdy!“

„Kdybyste vy, G..., který jste tak nervózní, vy oba, K... i J..., kteří jste tak zbabělí a lehkomyšní, byli spojeni s jednou mou známou, buď byste utekli, nebo byste byli mrtvi. Já to přežil, jak vidíte. Představte si bytost, neschopnou dopustit se nějaké citové nebo počestní chyby; představte si bezútešnou jasnost charakteru; oddanost bez přetvářky a bez emfáze; něžnost bez slabosti; energii bez násilí. Historie mé lásky podobá se nekonečné cestě po ploše čisté a hladké jako zrcadlo, závratně monotónní, které by odráželo všechny mé city a pohyby s ironickou přesností mého vlastního svědomí, takže jsem si nemohl dovolit nerozumný posunek nebo cit, aniž bych nebyl hned postřehl něnou výčitku svého neodlučitelného přízraku. Láska se mi zdála být poručnictvím. Jak lituji, že jsem neudělal ty hlouposti, jež ona mi zabránila spáchat! Co dluhů jsem zaplatil proti své vůli! Zbavovala mě všech dobrodiní, jež bych byl mohl požívat ze svého vlastního bláznovství. Chladným a nepřekročitelným pra-

vidlem stála v cestě všem mým rozmarům. A k dovršení hrůzy, když jsem se zadržel, abych jí neskočil na krk, volaje: „Tož buď přece trochu nedokonalou, bídnic, abych tě mohl milovat bez nevolnosti a bez hněvu!“ Po několik let jsem se jí obdivoval se srdcem plným záští. A nakonec – já z toho nezemřel!“

„Ach!“ pravili друзі, „což ona zemřela?“

„Ano, to tak nemohlo pokračovat. Láska se stala pro mne dusivým upírem. Zvítězit nebo zemřít, jak praví politika, to byla alternativa, již mi osud ukládal. Jednou večer, v lese... na břehu jakési bažiny... po melancholické procházce, kdy v jejích očích se odrážel sladký mír nebes a kdy mé srdce bylo rozbouráno jako peklo...“

„Cože!“

„Jakže!“

„Co tím chcete říci?“

„Nebylo vyhnutí. Mám příliš mnoho citu pro spravedlnost, abych vzorného sluhu bil, propustil nebo s ním špatně nakládal. Ale bylo nutno vyrovnat tento cit s hrůzou, kterou tato bytost ve mně budila. Zbavit se této bytosti ve všem respektu. Co vlastně jsem měl s ní udělat, když ona byla dokonalá?“

Druzí tři společníci hleděli na něho nejistým a trochu blbým pohledem, jako by se tvářili, že nechápou, a jako by se už tím přiznávali, že by se sami necítili schopnými tak přísného činu, ač ostatně s dostatkem vysvětleného.

Nato byly objednány nové láhve, aby se zabil čas, jenž má tak tuhý život, a aby se urychlil život, jenž ubíhá tak zvolna.

XLIII. Galantní střelec

Když povoz jel lesíkem, dal zastavit u střelnice, řka, že by mu bylo příjemno vypálit několik ran, aby *zabil* Čas. Což není to nejobyčejnějším zaměstnáním každého, zabíjet tu obludu? – A nabídl galantně rámě své drahé, rozkošné a prokleté ženě, již děkoval za tolik rozkoše, za tolik bolesti a snad i za velkou část svého genia.

Několik kulí padlo daleko od určeného cíle; ba jedna z nich se zaryla do stropu; a když to rozkošné stvoření se blouznivě smálo a vysmívalo neobratnosti svého manžela, obrátil se náhle k ní a pravil: „Dívejte se na tu loutku, tamhle, napravo, která má nos vzhůru a tváří se tak vznešeně. Nuže, andílku, *já si myslím, že jste to vy.*“ A zavřel oči a stiskl spoušť. Loutce byla doslova uražena hlava.

Tu, kloně se k své drahé rozkošné a své prokleté ženě, k své Múze, před níž není vyhnutí a jež nezná slitování, a líbaje jí uctivě ruku dodal: „Ach, můj drahý anděli, jak vám děkuji za svou obratnost!“

XLIV. Polévka a oblaka

Můj bláznivý drahoušek mě pozval k obědu a já hleděl otevřeným oknem jídelny na ty pohyblivé architektury, jež bůh tvoří z par, na ty zázračné konstrukce z nehmotného. A myslil jsem si při svém pozorování: „Všechny tyto fantasmagorie jsou skoro tak krásné jako oči mé krásné milenky, té bláznivé potvůrky se zelenýma očima.“

A náhle jsem dostal silnou ránu pěstí do zad a uslyšel jsem drsný a rozkošný hlas, hlas hysterický a jako ochraptělý kořalkou, hlas mého milovaného drahouška, jenž pravil: „Půjdeš-li pak již jednou sníst svou polévku, ty neřádný kramáři s oblaky?“

XLV. Střelnice a hřbitov

„Hostinec u vyhlídky na hřbitov.“

„Zvláštní štít,“ praví sám k sobě muž, jenž se prochází, „ale právě vhodný, aby vzbudil žízeň! Jistě že majitel této krčmy dovede ocenit Horácia a žáky Epikurovy mezi básníky. Snad zná dokonce hlubokou rafinovanost starých Egypťanů, pro něž nebylo dobré hostiny bez kostry nebo jakéhokoli odznaku prchavosti života.“

A vstoupil, vypil sklenici piva tváří tvář hrobům a vykouřil zvolna doutník. Pak ho napadlo sestoupit na ten hřbitov, jehož tráva byla tak vysoká a tak lákavá a kde zářilo tak bohatě slunce.

Opravdu, světlo a teplo tam šílilo a řekl bys, že opilé slunce válelo se jak dlouhé tak široké po koberci z nádherných květin vykrmených zničením. Nesmírný bzukot života plnil vzduch – život nekonečně malých – a byl v pravidelných přestávkách přerušován rachotem střelných ran vedlejší střelnice, jež bouchaly jako výbuchy zátek šampaňského v šumění nějaké přidušené symfonie.

A tu, v úpalu slunečním, jenž mu zahříval mozek, a v atmosféře žhoucích parfumů Smrti slyšel šeptat hlas z hrobu, na němž seděl. A tento hlas pravil: „Klety buďtež vaše terče a vaše karabiny, nepokojní živí, kteří se staráte tak málo o zemřelé a jejich božský odpočinek! Kleta buď vaše ctižádost a vaše vypočítavost, netrpělivi smrtelníci, kteří chodíte učit se umění zabíjet vedle svatyně Smrti! Kdybyste věděli, jak snadno lze vyhrát tu cenu, jak snadno lze trefit do terče a jak všechno je nicotné mimo Smrt, nenamáhali byste se tolik, pracovití živí, rušili byste méně často spánek těch, kteří už dávno trefili do terče, jediného pravého terče toho odporného života!“

XLVI. Ztráta aureoly

„Jakže! vy zde, můj drahý? Vy, a na špatném místě? vy, jenž pijete kvintesence! vy, který jíte ambrosii! Opravdu, to mě překvapuje.“

„Můj drahý, znáte mou hrůzu před koni a vozy. Právě teď, když jsem ve velkém spěchu přecházel boulevard, jak jsem skákal v blátě tím pohyblivým chaosem, kde smrt cvalem přibíhá ze všech stran zároveň, sklouzla mi při náhlém pohybu z hlavy moje aureola do bláta na dláždění. Neměl jsem odvahy ji zvednout. Soudil jsem, že je méně nepříjemné ztratit své odznaky než dát si přerážet hnáty. A pak, řekl jsem si, neštěstí je přece k něčemu dobré. Nyní se mohu procházet inkognito, dělat nízké skutky a oddávat se zkaženosti jako obyčejní smrtelníci. A tu mě máte, zcela podobného vám, jak vidíte!“

„Měl byste aspoň dát na nárožích ohlásit tu aureolu nebo ji dát hledat policii.“

„Opravdu ne! Je mi tu dobře. Vy jediný jste mě poznal. Ostatně důstojnost mě nudí. A pak myslím s radostí na to, kterak nějaký špatný básník ji zdvihne a nestoudně si ji posadí na hlavu. Učinit někoho šťastným, jaká to rozkoš! a zvláště učinit šťastným někoho, kdo mi bude k smíchu! Pomyslete si X nebo Y! jak to bude směšné!“

XLVII. Slečna Bistouri

Když jsem docházel na konec předměstí pod blesky plynu, pocítil jsem, kterak něčí rámě vklouzá lehce pod moje, a uslyšel jsem hlas, jenž mi šeptal do ucha: „Jste lékař, pane?“

Ohlédl jsem se; byla to velká, silná holka, s očima silně rozevřenýma, poněkud nalíčená a její vlasy vlály ve větru se stuhami její čapky.

„Nikoli, nejsem lékař. Nechte mě.“ – „O, ano! Jste lékař. Vidím to dobře. Pojd'te ke mně. Budete se mnou velmi spokojen, uvidíte!“ – „Zajisté, navštívím vás, ale později, až po lékaři, u čerta...!“ – „Ach! Ach!“ pravila, stále jsouc pověšena na mém rameni a vypukajíc v smích, „vy jste čtverácký lékař, znala jsem několik takových. Pojd'te!“

Miluji vášnivě tajemství, poněvadž mám vždy naději, že je rozluštím. Dal jsem se tedy vléci touto společnicí či spíše touto neočekávanou hádankou.

Opominu popis toho doupěte; je možno jej nalézt u několika starých, dobře známých francouzských poetů. Jen detail, který Régnier nezpozoroval, dva nebo tři portréty slavných lékařů visely na zdi.

Jak se se mnou mazlila! Velký oheň v krbu, ohnivé víno, doutníky; a nabízejíc mi tyto dobré věci a zapalujíc si sama doutník, to směšné stvoření mi pravilo: „Jako doma, příteli, udělejte si pohodlí. To vám připomene nemocnici a zlaté časy mládí. – Ach tak! kde jste přišel k těm bílým vlasům? Tak jste nevypadal ještě donedávna, když jste byl interním lékařem u L... Pamatuji se, že jste asistoval při těžkých

operacích. To je člověk, jenž rád řeže, krájí a ořezává! Vy jste podával nástroje, nitě a houby. – A jak hrdě říkával po odbyté operaci, dívaje se na hodinky: „Pět minut, pánové!“ – Oh! já chodím všude. Znáám dobře ty pány.“

O několik okamžiků později, tykajíc mi, začala znovu touž věc a říkala: „Vid', že jsi lékařem, kočička?“

Tento nepochopitelný refrén způsobil, že jsem vyskočil: „Ne!“ křičel jsem zuřivě.

„Tedy chirurg?“

„Ne! ne! ledaže bych ti usekl hlavu! Sv... zatr...!“

„Počkej,“ začala znovu, „uvidíš!“

A vytáhla ze skříně svazek papírů, jenž nebyl nic jiného než sbírka portrétů slavných lékařů naší doby litografovaných Maurinem, již bylo možno vidět po několika let vyloženou na nábreží Voltairově.

„Hle! poznáváš toho zde?“

„Ano, to je X. Ostatně je tu dole jméno; avšak znám ho osobně.“

„Vždyť jsem to věděla! Hled'! Zde je Z., jenž říkával ve svých přednáškách, mluvě o X.: ‚Ta obluda, jež nosí na tvářích černost své duše.‘ A to vše, že měl jiné mínění o jisté záležitosti. Jak si z toho tenkrát na fakultě tropili smích! Pamatuješ si? Hle, tu je K., jenž udával vládě povstalice, jež ošetřoval ve své nemocnici. To bylo v době vzbouření. Jak je možno, aby člověk tak krásný měl tak málo srdce? – A nyní, hle, W., pověstný anglický lékař; chytila jsem ho na jeho cestě do Paříže. Vypadá jako slečinka, není-liž pravda...?“

A když jsem se dotkl zavázaného balíčku, položeného na stolečku, pravila: „Počkej chvíli, tohle jsou interní lékaři, a tenhle balík, to jsou externí.“

A rozhrnula vějířovitě spoustu fotografií představujících mnohem mladší fyziognomie.

„Až se zase uvidíme, dáš mi svou podobiznu, vid', miláčku?“

„Ale,“ pravím jí, sleduje také svou fixní myšlenku, „proč myslíš, že jsem lékařem?“

„Poněvadž jsi tak hodný a tak dobrý k ženám!“

„Zvláštní logika!“ pravím sám k sobě.

„Oh! v tom já se nemýlím; znala jsem jich hezký počet. Mám tak ráda ty pány, že, ač nejsem nemocna, je někdy navštěvuji, jen abych je viděla. Někteří mi chladně řeknou: ‚Vy nejste vůbec nemocna!‘ Ale jiní jsou, kteří mě chápou, poněvadž čtou ve výrazu mé tváře.“

„A když tě nepochopí...?“

„U čerta, vyrušila-li jsem je zbytečně, nechám deset franků na krbu. – Ti lidé jsou tak dobří a milí! Našla jsem v Pitié¹ jednoho malého interního lékaře, který je hezký jako andílek, a jak je zdvořilý! a jak pracuje, ubohý hoch! Jeho přátelé mi řekli, že nemá ani sou, poněvadž jeho rodiče jsou chudí a nemohou mu nic posílat. To mi dodalo důvěry; jsem konečně dost hezká žena, třeba již ne příliš mladá. Řekla jsem mu: ‚Navštiv mě, navštiv mě často. A u mne se neostýchej, nepotřebuji peněz.‘ Ale pochopíš, že jsem mu to dala na srozuměnou zaobaleně; neřekla jsem mu to tak drsně; bála jsem se tolik, že ho pokořím, hošíčka! Nuže, věřil bys, že mám bláznivé přání, jež se mu neodvažuji říci? Chtěla bych, aby mě navštívil se svými nástroji a svou zástěrou a třeba aby bylo na ní trochu krve!“

Praví to tak nevinně, jako by řekl jemný člověk herečce, již miluje: „Chci vás vidět v tom kostýmu, jež jste měla na sobě v té slavné úloze, již jste vytvořila.“

Já, postaviv si hlavu, počínám znovu: „Můžeš si vzpomenout na dobu a na příčinu, z níž zrodila se v tobě tato podivná vášeň?“

Pochopila to těžko; konečně se mi to podařilo. Ale tu mi odpověděla tónem velmi smutným, ba i, pokud si mohu vzpomenout, odvracejíc oči: „Nevím... nepamatuji se.“

Jakou bizarnost nenajde člověk ve velikém městě, dovede-li se procházet a pozorovat? Život se hemží nevinnými netvory. – Pane Bože můj! Ty, jenž jsi Stvořitel a Vládce; Ty, jenž jsi stvořil Zákon a Svobodu; Ty suveréne, jenž dopouštíš, Ty soudce, jenž odpouštíš; Ty, jenž jsi pln pohnutek a příčin, a Ty, jenž jsi snad vložil do mého ducha zálibu ve hrůze, abys obrátil mé srdce, jako do ostří nože jsi vložil uzdravení, Pane, slituj se, ó slituj se nad šílenými muži

¹ Hôpital de la Pitié, nemocnice v rue Geoffroy v V. arrond.

i ženami! Ó stvořiteli! je možno, aby byli nějací netvoři v očích toho, jenž ví, proč jsou, jak *povstali* a jak by bylo možno, aby nepovstali?

XLVIII. Anywhere out of the world

Kdekoli mimo svět

Tento život je nemocnicí, v níž každý nemocný touží změnit lůžko. Jeden by chtěl trpět u kamen, jiný pak myslí, že by se uzdravil, leže u okna.

Zdá se mi, že by se mi vždy vedlo dobře tam, kde nejsem, a o této otázce stěhování diskutuji stále se svou duší.

„Řekni mi, duše má, ubohá, nastuzená duše, co bys myslila o tom, abychom bydlili v Lisabonu? Je tam asi teplo a ty bys okřála jako ještěrka. To město leží na břehu moře; je prý vystavěno z mramoru a tamní lid má prý takovou nenávist ke všemu rostlinnému, že vytrhává všechny stromy. Hle, toť země dle svého vkusu; krajina ze světla nerostů a tekutina, v níž se odráží.“

Moje duše neodpovídá.

„Když tolik miluješ klid a přitom pohled na pohyb, chceš jít bydlet do Holandska, této oblažující země? Snad se budeš bavit v této zemi, jejíž obrazy jsi často obdivovala v muzeích. Co bys myslila o Rotterdamu, ty, jež tolik miluješ lesy stěžňů a lodi zakotvené před domy?“

Moje duše je stále němá.

„Snad by tě potěšila Batavie ještě víc? Ostatně tam bychom našli evropského ducha, snoubícího se s tropickou krásou.“

Ani slova. – Či by snad má duše byla mrtva?

„Což jsi snad dospěla k takové strnulosti, že máš zalíbení jen ve své chorobě? Je-li tomu tak, prchněme do krajin, které jsou analogií Smrti. Již to mám, ubohá dušičko! Složíme zavazadla k cestě do Toruně. Jdeme ještě dále, až na nejzazší konec Baltu; ještě dále od života, je-li možno; usadíme se na pólu. Tam slunce se jen kosmo dotýká země a pomalé střídání světla a tmy potlačuje rozmanitost a zvyšuje

jednotvárnost, jež je poloviční nicotou. Tam budeme moci dlouho se koupat ve tmách, ačkoli občas severní záře nám bude vysílat své růžové paprsky jako pablesky pekelného ohňostroje!“

Konečně má duše vybuchne a moudře na mne volá: „Kamkoli! kamkoli! Jen když to bude mimo tento svět!“

XLIX. Zabíjejme chudáky!

Po čtrnáct dní jsem nevyšel ze své světnice a obklopiť jsem se knihami, jež právě v tu dobu byly v módě (je tomu šestnáct nebo sedmáct let); míním knihy, v nichž se jedná o tom, kterak učinit národy ve čtyřiaadvaceti hodinách moudrými, šťastnými a bohatými. Strávil jsem teď – chci říci: spolykal jsem – všechny výpotky všech podnikatelů obecného blaha – těch, kteří radí chudákům, aby se stali otroky, i těch, kteří je přesvědčují, že jsou všichni sesazenými králi. Nikoho nepřekvapí, že jsem tehdy byl v duševním stavu hraničícím se závratí nebo zpitomělostí.

Zdálo se mi jen, že, uchýliv se na dno svého intelektu, cítím temný zárodek myšlenky, vyšší než všechny ty babské formulky, jichž slovník jsem nedávno prohlédl. Ale bylo to jen jakési ponětí o myšlence, něco nekonečně neurčitého.

A vyšel jsem z domu s velikou žízní. Neboť vášnivá záliba ve špatné četbě budí přiměřenou potřebu zdravého vzduchu a občerstvujících prostředků.

Když jsem vstupoval do krčmy, jakýsi žebrák mi nastavil klobok s jedním z oněch nezapomenutelných pohledů, jež by povalily trůny, kdyby duch mohl pohnout látkou a kdyby hrozny zrály pohledem magnetizérovým.

Zároveň zaslechl jsem jakýsi hlas, jenž mi šeptal do ucha, hlas, jež jsem dobře poznal: byl to hlas dobrého Anděla nebo dobrého Démona, jenž mě všude provází. Když Sokrates měl svého dobrého Démona, proč bych já neměl svého dobrého Anděla a proč by se mi

nemohlo dostat té cti, obdržet svůj patent na bláznovství, podepsaný bystrým Lélutem a moudrým Baillargerem?

Mezi Démonem Sokratovým a mým je ten rozdíl, že Démon Sokratův se mu projevoval jen tím, že mu zbraňoval, varoval, odvracel, kdežto můj ráčí radit, sugerovat, přemlouvat. Chudák Sokrates, měl jen Démona zbraňovatele; můj je veliký utvrzovatel, můj je Démon činu nebo Démon boje.

Nuže jeho hlas mi našeptával toto: „Jen ten se vyrovná druhému, kdo to dokáže, a jen ten je hoden svobody, kdo si ji dovede dobýt.“

Bezprostředně na to vrhl jsem se na žebráka. Jedinou ranou pěstí jsem jej udeřil do oka, takže ve vteřině bylo velké jako míč. Přerazil jsem si nehet, vyrazil mu dva zuby, a poněvadž, jsa od narození drobný a cvičiv se málo v boxování, necítil jsem se dosti silným, abych rychle ubil toho starce, popadl jsem ho jednou rukou za límec kabátu, druhou chytil jsem jej za chřtán a jal jsem se silně tlouci jeho hlavou o zeď. Musím se přiznat, že jsem napřed jediným mrknutím přehlédl okolí a zjistil, že v této opuštěné končině jsem pro dosti dlouhou dobu mimo dosah policejní stráže.

Povaliv potom toho zesláblého šedesátníka kopnutím do zad, dosti silným, aby mu přerazilo hřbet, uchopil jsem tlustou větev stromu, která visela až na zem, a bušil jsem do něho s tvrdošíjnou energií kuchařů, kterým jde o to, aby beefsteak změkkl.

Náhle – jaký div! jakou rozkoš cítí filozof, shledávaje, že jeho teorie je výtečná! – Viděl jsem, kterak ten starý kostlivec se obrátil a vztyčil s energií, jíž bych nebyl nikdy tušil v tak neobyčejně rozviklaném stroji, a s pohledem plným záští, jenž se zdál *dobrým znamením*, ten zchátralý tulák vrhl se na mne, udeřil mě mezi oči, vyrazil mi čtyři zuby a touž větví mi důkladně napráskal.

Svým energickým léčením vrátil jsem mu hrdost a život. Potom dával jsem mu posunky najevo, že považuji tuto diskusi za ukončenou.

A vstává se zadostiučiněním sofisty z portiku, řekl jsem: Pane, *jsme si rovni, prokažte* mi čest a sdílejte se mnou mou tobolku. Vzpomeňte si, jste-li opravdu lidumilem, že máte provádět na všech

svých soudruzích, budou-li vás žádat o almužnu, teorii, již zkoušet na vašem hřbetě bylo mi *bolestno*.

Přisahal mi, že mou teorii pochopil a že uposlechně mé rady.

L. Dobří psi

PANU JOSEPHU STEVENSOVI

Nerděl jsem se nikdy, ani před mladými spisovateli svého století, za svůj obdiv k Buffonovi; ale dnes nechci volat na pomoc duši tohoto malíře pompézní přírody. Nikoli.

Mnohem raději bych se obrátil na Sterna a řekl bych mu: „Sestup z nebe, nebo vystup ke mně z polí Elysia, abys mi inspiroval zpěv příznivý dobrým psům, ubohým psům, zpěv, jenž by byl hoden tebe, šprýmaři sentimentální, jedinečný šprýmaři! Přijed' zase sedě obkročmo na tom pověstném oslu, jenž tě provází vždy v paměti potomstva; a hlavně ať ten osel nezapomene svůj nesmrtelný makaron, delikátně pověšený mezi pysky!“

Pryč s akademickou múzou! Co bych dělal s tou upejpravou bábou. Vzývám múzu důvěrnou, obyvatelku měst, živoucí, aby mi pomohla zpívat o dobrých psech, psech zablácených, o těch, jež každý odhání, jako by byli nakaženi morem a plni vši, vyjímaje snad chudáka, k němuž se přidružili, a básníka, jenž na ně pohlíží okem bratrským.

Fi na psa ulízaného, na toho čtyřnohého domýšlivce, na dánskou dogu, na king-charlesa, na mopslíka nebo pudlíka, jenž je tak okouzlen sebou samým, že indiskrétně vklouzne k nohám nebo na klín návštěvníkův, jako by si byl jist, že se líbí, hlučný jako děčko, hloupý jako loretta, mnohdy i nevlídný jako drzý sluha! A hlavně na ty čtyřnohé hady, tetelící se a líné, jimž se říká chrti a kteří nemají dosti čichu ani ve svém špičatém čumáku, aby sledovali stopu přítele, ani ve své ploské hlavě dosti inteligence, aby dovedli hrát domino!

Do boudy s nimi, se všemi těmi protivnými parazity!

Ať se vrátí do své hedvábím vycpané boudy!

Já zpívám o psu prašivém, o psu bídném, o psu bez domova, o psu tuláku, o psu kejklíři, o psu, jehož instinkt, jako instinkt chudáka, cikána a histrióna je podivuhodně pobodáván nutností, touto tak dobrou matkou, touto pravou patronkou inteligence.

Zpívám o psech strastiplných, ať o těch, kteří bloudí v křivoláckých roklinách nesmírných měst, ať o těch, kteří s blikajícima a duchaplnýma očima řekli opuštěnému člověku: „Vezmi mě s sebou a ze své dvojí bídy vytvoříme snad něco jako štěstí!“

„*Kam jdou psi?*“ řekl kdysi Nestor Roqueplan v jednom nesmrtelném fejetonu, na který nepochybně zapomněl a na který si vzpomínám dnes jen já a snad ještě Sainte-Beuve.

Kam jdou psi, pravíte, málo všímaví lidé? Jdou za svými záležitostmi.

Dostaveníčka obchodní, dostaveníčka lásky. Mlhou, sněhem, blátem, v palčivém žáru psích dnů, v lijavcích běhají sem, běží tam, capou, podbíhají pod vozy, poháněni blechami, vášní, potřebou anebo povinností. Vstali časně, jako my, a hledají živobyty nebo běhají po svých zábavách.

Někteří spí v předměstské zřícenině a přicházejí každodenně v určitou hodinu dovolávat se almužny ke dveřím kuchyně v Palais-Royal; jiní v hejnech se sbíhají z dálky více než pěti mil, aby se dělili o hostinu, kterou jim připravilo milosrdenství několika šedesátiletých panen, jež věnovaly své nezaměstnané srdce zvířátkům, poněvadž ti hlupci lidé ho již nechtějí.

Jsou jiní, kteří jako zdivočelí negři, šílení láskou, v určité dny opouštějí svoje okresy a přijdou do města provádět hodinu bláznovské skoky kolem krásné čuby, poněkud zanedbané v toaletě, ale přitom hrdé a uznalé.

A všichni jsou velmi přesní bez zápisníků, bez poznámek a bez portefeuillů.

Znáte línou Belgii a podivovali jste se jako já všem těm mohutným psům, zapražným do řeznického, mlékařského nebo pekař-

ského vozíku, kteří svým vítězným štěkotem dávají najevo pyšnou rozkoš, již pociťují, závodíce s koňmi?

Hle, tu jsou dva, kteří náležejí k řádu ještě civilizovanějšímu! Do-
volte, abych vás dovedl do jizby kejklářovy, když není doma. Lůžko
z natřeného dřeva, bez nebes, uplouhané příkrývky, plné skvrn od
štěnic, dvě slaměné židle, litá kamna, jeden nebo dva rozbité hu-
dební nástroje. Oh! Jak smutný to nábytek! Ale všimněte si, prosím,
těch dvou inteligentních osob, oděných v šat zároveň rozedřený
i nádherný, učených jako trubadúři nebo jako vojáci, kteří s po-
zorností čarodějů bdí nad *bezejmenným dílem*, jež se smaží na kam-
nech a v jehož středu trčí dlouhá lžice, zasazená jako stěžeň na stav-
bě ohlašující, že zdění je dokončeno.

Není-liž to správné, že tak horliví herci se nedávají na cestu, do-
kud si nenacpali žaludek silnou a zdravou polévkou? A neodpustíte
trochu smyslnosti těm chudákům, kteří každodenně musí bojovat
s lhostejností publika a s nespravedlností ředitele, který především
pamatuje na sebe a sní sám víc polévky než čtyři herci?

Kolikrát jsem, dojat a s úsměvem, pozoroval všechny ty čtyřnohé
filozofy, ty dobré otroky, oddané nebo pokorné, které by republi-
kánský slovník mohl právě tak dobře nazývat *oficiosními*, kdyby
republika, příliš zaměstnaná *štěstím* lidí, měla pokdy šetřit psí *cti*!

A kolikrát jsem si myslil, že snad je někde (ostatně, kdo ví?)
zvláštní ráj pro dobré psy, pro ty ubohé psy, ty zablácené a zoufalé,
v odměnu za tolik odvahy, tolik roboty a trpělivosti. Vždyť Swe-
denborg tvrdí, že je zvláštní ráj pro Turky a zvláštní pro Holanďany!

Vergiliovi a Theokritovi pastýři čekali v odměnu za své střídavé
zpěvy dobrý sýr, píšalu zrobenou nejdovednějším výrobcem nebo
kozu s plným vemenem. Básník, jenž opěvoval ubohé psy, dostal za
odměnu krásnou vestu barvy zároveň bohaté i zašlé, která připomí-
ná podzimní slunce, krásu zralých žen a babí léto. Nikdo z těch, kte-
ří byli přítomni v taverně v ulici Villa-Hermosa, nezapomene, jak
bouřlivě zbavil se malíř své vesty ve prospěch básníka, neboť po-
chopil, jak dobré a čestné jest opěvovat ubohé psy.

Právě tak jeden veliký tyran italský za dobrých oněch časů dával božskému Aretimnovi dýku drahokamy vykládanou nebo dvorní plášť za vzácný sonet nebo zajímavou báseň satirickou.

A kdykoli básník obléká si malířovu vestu, bezděky vzpomíná na dobré psy, na psy filozofy, na babí léto a na krásu přezrálých žen.

Epilog

Klid v srdci, na vrch vyšel jsem nad městem čnicí,
Odkud je celé zříť, jak v šíř se táhne, v dál,
Peklo i očištec, hampejzy, nemocnici,

Vší obludnosti květ kde bujně rozkvétal.
Ty víš, ó Satane, mé bídě panující,
Že nepřišel jsem tam, bych planě naříkal:

Jak chlípnick zestárlý svou starou milostnicí
Nevěstkou obrovskou já zpíjet se chtěl,
Svým kouzlem pekelným mne věčně zmlazující.

Ať v ranních přikrývkách jsem těžce spát tě zřel
Šeré a chraptivé, ať zlatem ovroubený
Tvůj závoj večerní tě pyšně ovíjel.

Vždy mám tě, mrzké veleměsto, rád! Tak, lehké ženy
A lotři, přechořko rozkoše skýtáte,
Jež profánnímu davu navždy odepřeny!

Charles Baudelaire

Malé básně v próze

Edice E-knihovna
Překlad Hanuš Jelínek
Redakce Jaroslava Bednářová

Vydala **Městská knihovna v Praze**
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání
Verze 1.0 z 21. 7. 2017

ISBN 978-80-7587-177-0 (pdf)